

# GIŻYCKO

Spacer po mieście



# ГИЖИЦЬКО

Прогулянка містом



**GIŻYCKO**



WARSZAWA

NIEMCY  
Німеччина

POLSKA  
Польща

UKRAINA  
Україна

CZECHY  
Чехія

SŁOWACJA  
Словаччина

Rosja  
РОСЯ

LITWA  
Литва

ROSJA  
Росія

BIAŁORUŚ  
Білорусь



**GIŻYCKO**  
SPACER PO MIEŚCIE

**GIŻИЦЬКО**  
ПРОГУЛЯНКА МІСТОМ





4





## SERCE WIELKICH JEZIOR I LEGENDARNEJ GALINDII

*Głównym ogniskiem ruchu turystycznego na Mazurach jest położone na przesmyku między jeziorami Mamry i Niegocin miasto Lec (Lötzten). (...) Miasto czyste i ładnie zabudowane, otoczone willami i ogrodami, ściągało przed wojną licznych letników niemieckich, głównie z Królewca. Dzięki swemu położeniu między jeziorami nazywają je „Mazurską Bregencją”. (...) Mazury to kraj jezior – jest tu ich ogółem blisko tysiąc, a zajmują one przeszło 500 km<sup>2</sup> powierzchni. Największe i najpiękniejsze z nich grupują się koło Leca, który jest też głównym punktem wyjścia wycieczek na jeziora.*

**T**ak o współczesnym **Giżycku** pisał około 1920 r. wybitny polski krajoznawca Mieczysław Orłowicz. Wspaniałe położenie na wąskim przesmyku pomiędzy najpiękniejszymi mazurskimi jeziorami oraz walory wypoczynkowe wschodniopruskiego zaścianka zostały docenione na przełomie XIX i XX stulecia, dzięki poprowadzeniu tędy w 1868 r. linii kolejowej z Królewca ku granicy rosyjskiej. Wcześniej, bo już w 1854 r. rejsem parowca „Masovia” król pruski Wilhelm IV zainaugurował **żeglugę pasażerską** na Wielkich Jeziorach Mazurskich, połączonych na przełomie XVIII i XIX w. siecią kanałów. Regularne rejsy turystyczne rozpoczęły się jednak dopiero w 1890 r., kiedy to założono w Lötzen Towarzystwo na rzecz Ułatwienia Żeglugi Pasażerskiej po Jeziorach Mazurskich, przekształcone później w Mazurską Kompanię Parowcową. Po pierwszej wojnie światowej w miasteczku zaczęto rozwijać sporty wodne. W 1917 r. powstało **Towarzystwo Wioślarskie**, a w 1919 r. założono pierwszy na Mazurach klub żeglarski o nazwie „Masovia”, dzięki któremu nastąpił też bujny rozwój **żeglarstwa lodowego**. Nad brzegiem Niegocina zbudowano także czterdziestometrową skocznię narciarską. Mazurskie Lötzen stało się wziętym wschodniopruskim kurortem (**foto. 1**), w którym turyści wypoczywali zarówno latem, jak i zimą.

## СЕРЦЕ ВЕЛИКИХ ОЗЕР І ЛЕГЕНДАРНОЇ ГАЛІНДІЇ

*Главним вогнищем туристичного руху на Мазурах є розташоване на перехідній між озерами Мамри та Негоцін місто Лец (Lötzten). (...) Місто, чисте і гарно забудоване, оточене віллами і садами, принадувало перед війною численних німецьких дачників, переважно з Крелевця. Завдяки своєму розташуванню між озерами називають його «Мазурським Брегенцем». (...) Мазури це край озер – загалом тут їх є близько тисячі, а займають вони понад 500 км<sup>2</sup> поверхні. Найбільші і найгарніші з них групуються довкола Леча, котрий є головною вихідною точкою поїздок на озера.*

**T**ак про тогочасне **Гижицько** писав близько 1920 р. видатний польський краєзнавець Мечислав Орлович. Прекрасне розташування на перехідній між найгарнішими мазурськими озерами і відпочинковій достоїнства східно-пруського провінційного містечка було оцінено на переломі XIX і XX століть, завдяки прокладенню туди в 1868 р. залізничної колії з Крелевця до російського кордону. Раніше, бо вже у 1854 р. рейсом пароплава «Мазовія» прусський король Вільгельм IV започаткував **пасажи́рське суднопла́вство** на Великих Мазурських Озерах, з'єднаних на переломі XVIII і XIX століть мережею каналів. Однак регулярні туристичні рейси розпочалися тільки в 1890 р., коли в Лютцені було закладено Товариство на користь Полегшення Пасажи́рського Суднопла́вства по Мазурських Озерах, перетворене пізніше на Мазурську Пароплаву Компанію. Після Першої світової в містечку почали розвивати водні види спорту. У 1917 р. виникло **Товариство Веслувальників**, а в 1919 р. засновано перший на Мазурах вітрильний клуб під назвою «Мазовія», завдяки котрому почався бурхливий розвиток вітрильного **спорту на льоду**. Над берегом Негоціна побудували також сорокаметровий лижний трамплін. Мазурський Лютцен став популярним східнопруським курортом (**фото. 1**), в якому туристи відпочивали як влітку, так і взимку.



W pięknym, aczkolwiek jeszcze surowym, krajobrazie przesmyku między Niegocinem i Mamrami, ukształtowanym przez łądolód skandynawski, pierwsi ludzie pojawili się deptając prawie po śladach lodowca, około 14 tysięcy lat temu. W pierwszym tysiącleciu naszej ery nad brzegami porośniętych nieprzebytą puszcą jezior, rozkwitło osadnictwo bałtyjskiego plemienia staropruskiego, zwanego **Galindami**, zaś w drugiej połowie XIII stulecia okolic dzisiejszego Giżycka sięgnęła ekspansja krzyżacka. Obszar Galindii był tak wyludniony, iż rycerze zakonnicy całego Wielkich Jezior Mazurskich ochrztili mianem „Grosse Wildnis” (wielka dzicz). Ze zniknięciem Galindów z areny dziejów wiążą się barwne legendy, zaś historycy uważają, że znaczna część plemienia opuściła te ziemie w okresie tzw. „wędrówek ludów”, kierując się wraz z Gotami ku Morzu Czarnemu, zaś resztę wytrzebiły najazdy sąsiedów. Po pierwszych historycznych gospodarzach okolic miasta pozostały zniekształcone nazwy miejscowe; np. jeziora Niegocin (w pierwotnym brzmieniu – Newetejn, Nogothin lub Newotin).

Zaczątkiem miasta była krzyżacka warownia Loetzenburg, która stała się na przesmyku między Niegocinem a Kisajnem, w miejscu dawnych umocnień galindzkich już około 1340 r. (**fot. 2**). Była to pograniczna strażnica, a później zamek, wykorzystywany do wypraw wojennych na Jazowiec i Litwę. Przy zamku powstała osada, zwana Nową Wsią, którą w 1612 r. do rangi miasta podniósł elektor brandenburski i książę pruski Jan Zygmunt Hohenzollern (1572-1619). Książę uczęstowano nad Niegocinem rybami, co według legendy sprawiło, iż w herbie nowo założonego miasta znalazły się trzy srebrzyste leszcze na błękitnym tle, które obecnie można spotkać w najbardziej zaskakujących, miejskich szczegółach architektonicznych (**fot. 3**). Nowe miasto wzięło swą nazwę od zamku – Lötzen.



У прекрасному, хоча ще суворому, ландшафті перешийка між Негоцінем і Мамрами, сформованому скандинавським льодовиковим щитом, перші люди появились, практично топчучись по слідах льодовика, близько 14 тисяч років тому. У першому тисячолітті нашої ери на берегах озер, порослих непрохідною пущею, розквітло заселення балтійського старопруського племені, названого **галіндами**, а в другій половині XIII століття тевтонська експансія досягла околиць сьогодняшнього Гжицька. Простір Галіндії був настільки вилюднілий, що рицарі ордену охрестили цілий пояс Великих Мазурських Озер назвою „Grosse Wildnis“ (велика глушина). Зі зникнення з арени історії галіндів пов'язані барвисті легенди, а історики вважають, що значна частина племені залишила ці землі в період т.зв. «великого переселення народів», керуючись разом з готами до Чорного моря, а решту винищили набіги сусідів. Після перших історичних господарів околиць міста залишились спотворені місцеві назви; напр., озера Негоцін (у первинному звучанні – Неветейн, Ноготін або Невотін).

Протомістом була тевтонська фортеця Леценбург, яка знаходилась на перешийку між Негоцінем і Кісайнем, в місці давніх укріплень галіндів, вже близько 1340 р. **(фот. 2)** Це була прикордонна сторожова вежа, а потім замок, який використовували для військових походів на Ятвігію і Литву. Біля замку виникло поселення, зване Новим Селом, котре в 1612 р. до рангу місту підвищив бранденбурзький електор і прусський князь Ян Сігізмунд Гогенцоллерн (1572-1619). Князя почастували на Негоціні рибками, а це відповідно до легенди, спричинилося до того, що на гербі новозаснованого міста з'явилися три сріблясті лящі на блакитному фоні, які сьогодні можна зустріти у найбільш непередбачуваних архітектурних деталях міста **(фот. 3)**. Нове місто взяло свою назву від замку – Льотцен (Lötzen).





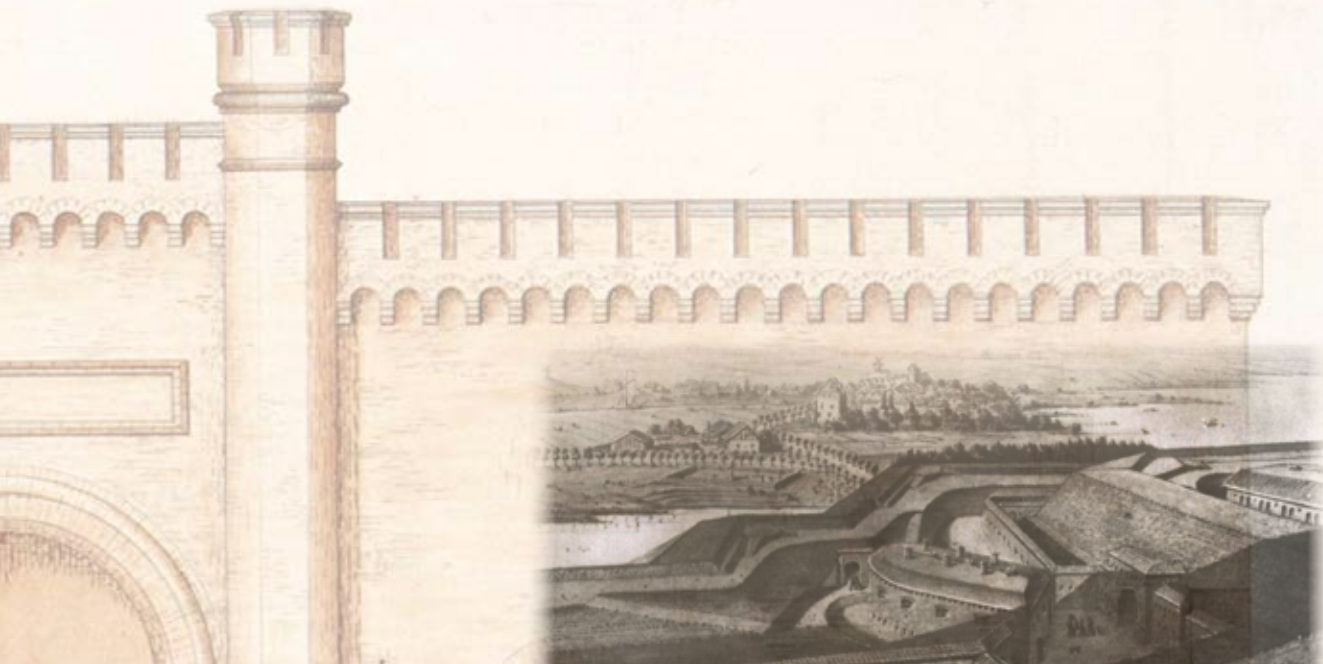
Od XVII do początków XIX wieku miasto dotykały rozliczne klęski, z których najbardziej dotkliwy był odwetowy najazd litewsko-tatarski w 1557 r., po którym miasto praktycznie przestało istnieć – ocalał tylko zamek, kościół i ratusz, oraz tragiczna epidemia dżumy lat 1709-1710, która znów prawie do cna wybiła ledwo co odrodzoną po tatarskim najeździe ludność miasteczka. Dopełnieniem miary nieszczęść były wojenne pochody i rekwizycje wojska podczas „wojny siedmioletniej” oraz kampanii napoleońskich.

W 1820 r. miasto Lötzen stało się siedzibą powiatu, a w latach 1843-1851 ruszyły wielkie prace fortyfikacyjne przy budowie Twierdzy Boyen, mającej strzec dogodnego, z militarnego punktu widzenia przejścia przez linię Wielkich Jezior Mazurskich. Dynamiczny rozwój miasteczka, zaczynającego wykorzystywać również swoje walory turystyczne, przerwała pierwsza wojna światowa. Na przełomie sierpnia i września 1914 r., na skutek oblężenia miasta i twierdzy ucierpiała mocno miejska zabudowa. Walki w okolicach Lötzen przeszły do historii pierwszej wojny światowej, jako „Bitwa nad Jeziorami Mazurskimi” i „Zimowa bitwa na Mazurach”.

Druga wojna światowa dotarła tutaj dopiero po blisko pięciu latach względnej prosperity, opartej w dużej mierze na niewolniczej pracy jeńców wojennych. W połowie grudnia 1944 r. spadły na miasto pierwsze sowieckie bomby, a po jednodniowym boju z niemiecką ariergardą 26 stycznia 1945 r. miasto zostało zdobyte.

W maju 1945 r. władze polskie przejęły oficjalnie od sowieckiej komendantury wojennej wyludnione oraz mocno zniszczone i rozgrabione miasto. Do marca 1946 r. dla dawnego Lötzen używano polskiej nazwy – Łuczany, po czym nadano miastu nazwę – Giżycko, pochodzącą od spolszczonej formy nazwiska działacza i folklorysty mazurskiego, pastora Gustawa Gizewiusza (1810-1848). Miejsce niemieckiej ludności miasta zajęli w przeważającej masie osadnicy z dawnych „kresów wschodnich”. W 1947 r. napłynęła tu też spora liczba ukraińskich przesiedleńców, przymusowo ekspatriowanych w ramach akcji „Wisła”. Oni stworzyli nową społeczność mazurskiego Giżycka.





Widok miasta z Twierdzy Boyen, 1859  
Вид міста з Фортеці Бойєн, 1859

Від XVII до початку XIX століття з містом ставались різні лиха, з яких найбільш дошкульним був литовсько-татарський набіг-відплата у 1557 р., після якого місто практично перестало існувати – уцілів тільки замок, костел і ратуша, а також трагічна епідемія чуми 1709-1710 рр., котра знову майже повністю знищила тільки-от відроджене населення містечка після татарського наскоку. Доповненням до міри нещастя були військові походи і реквізиції військ під час Семилітньої війни чи наполеонівських кампаній.

В 1820 р. місто Льотцен стало резиденцією повіту, а в 1843-1851 роках почалися великі фортифікаційні роботи при будові фортеці Бойєн, яка повинна була стерегти вигідний, з військової точки зору, перехід через лінію Великих Мазурських Озер. Динамічний розвиток містечка, яке починає використовувати також свої туристичні достоїнства, перервала Перша світова війна. На рубежі серпні і вересня 1914 р., внаслідок облоги міста і фортеці, сильно постраждала міська забудова. Боротьба в околицях Льотцен увійшла до історії Першої світової війни як «Битва на Мазурських Озерах» і «Зимова битва на Мазурах».

Друга світова війна добралась сюди тільки після близько п'яти років відносного процвітання, яке ґрунтувалось, значною мірою, на рабській праці військовополонених. В середині грудня 1944 р. на місто впали перші радянські бомби, а після одноденного бою з німецьким ар'єгардом, 26 січня 1945 р. місто було здобуте.

У травні 1945 р. польська влада офіційно перейняла від радянської військової комендатури вилюдніле, а також сильно знищене і розграбоване місто. До березня 1946 р. для давнього Льотцена уживано польську назву з Лучани, після чого місто отримує назву – Гжицько, яка походить від сполонізованого прізвища мазурського діяча і фольклориста, пастора Густава Гзевіуша (1810-1848). Місце німецького населення міста зайняли переважно осадники з давніх «східних кресів». В 1947 р. сюди наплинула теж значна кількість українських переселенців, примусово експатрійованих в рамках операції «Вісла». Вони створили нову спільноту мазурського Гжицька.

Pomimo wojennych zniszczeń nadniegociński gród powoli wracał do roli głównego ośrodka turystycznego na Wielkich Jeziorach Mazurskich, osiągając w latach 60. ubiegłego wieku zaszczytne miano „**letniej wodnej stolicy Polski**”. Remontowano poniemieckie porty i jachty oraz utworzono przedsiębiorstwo państwowe Żegluga Mazurska, które przywróciło regularne rejsy pasażerskie (fot. 4) od Węgorzewa na północy, po Ruciane-Nidę na południu szlaku żeglownego. Utworzono kilka ośrodków sportowych i szkoleniowo-rekreacyjnych, takich jak studenckie centrum wodne „Almatur” i Centralny Ośrodek Sportu Turystyki i Wypoczynku nad jeziorem Kisajno w Giżycku, oraz ośrodki Akademickiego Związku Sportowego i Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej w pobliskich Wilkasach. Sporty wodne intensywnie rozwijał w Giżycku Mazurski Jacht Klub Ligi Obrony Kraju oraz Międzyskolna Baza Sportów Wodnych.

Dobre położenie i baza oraz osiągnięcia miejscowych żeglarzy zaowocowały w 1968 r. organizacją w **Giżycku Żeglarskich Mistrzostw Świata w klasie Cadet**. Dobre warunki lodowe sprzyjały też uprawianiu ślizgów bojerowych. Już w 1951 r. rozegrano na Niegocinie pierwsze w historii naszego kraju Bojerowe Mistrzostwa Polski, zaś w roku 1994 odbyły się tutaj **Bojerowe Mistrzostwa Świata i Europy w klasie DN (fot. 5)**. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych kilkoro giżycczan trafiło także do narodowej kadry w łyżwiarstwie szybkim.

4



Незважаючи на воєнні знищення, наднегоцінське місто поволі поверталось до ролі головного туристичного осередку Великих Мазурських Озер, діставши в 60-х роках минулого століття почесне найменування «**літньої водної столиці Польщі**». Відремонтовано колишні німецькі порти і яхти, а також створено державне підприємство Мазурське Судноплавство, яке відновило регулярні пасажирські рейси (фот. 4) від Венгожева на півночі, до Руцяни-Ніди на півдні пароплавного шляху. Створено декілька спортивних і тренувально-рекреаційних осередків, таких як студентський водний центр «Альматур» і Центральний Осередок Спорту, Туризму і Відпочинку на озері Кісайно в Гжицьку, а також осередки Академічного Спортивного Союзу і Союзу Польської Соціалістичної Молоді у поближніх Вількасах. Водні види спорту в Гжицьку активно розвивав Мазурський Яхт Клуб Ліги Оборони Краю і Міжшкільна База Водних Видів Спорту. Добре розташування і база, а також досягнення місцевих вітрильників дали свої плоди в 1968 р. у вигляді проведення у Гжицьку **Чемпіонату Світу з Вітрильного Спорту у класі Кадет**. Добрі умови льоду також сприяли заняттям з буєрних ковзанів. Вже у 1951 р. проведено на Негоціні перший в історії нашої країни Чемпіонат Польщі з Буєру, а в 1994 році тут відбувся **Чемпіонат Світу і Європи з Буєру у класі DN** (фот. 5). В шістдесятих і сімдесятих роках кілька мешканців Гжицька потрапили до національної збірної зі швидкісного бігу на ковзанах.





P rzemiany polityczno-społeczne przełomu lat 80. i 90. ubiegłego wieku dały nowy impuls rozwojowi sportów wodnych, turystyki i rekreacji nad Niegocinem i Kisajnem. W szybkim tempie rozwinęła się prywatna baza turystyczno-rekreacyjna, usługowa i gastronomiczna. Miasto skoncentrowało się na rozwoju **sportów wodnych i turystyki aktywnej**, tworząc ku temu dogodne warunki. Powstał duży port pasażerski – Ekomarina oraz kryte lodowisko. Organizowane są też ciekawe wydarzenia sportowe i kulturalno-rozrywkowe, m.in. Giżycki Tydzień Żeglarski, Wielkie Święto Lodu, Wielkie Święto Wody czy Mazury AirShow. Wielkie Jeziora Mazurskie, których niewątpliwie stolicą jest Giżycko, w 2011 r. znalazły się wśród finalistów prestiżowego, światowego plebiscytu na „**7 Nowych Cudów Natury**” (**New 7 Wonders of Nature**), jako jedyny reprezentant Europy. Natomiast w plebiscycie magazynu żeglarskiego „Wiatr” Giżycko uzyskało tytuł „Żeglarskiej Stolicy Polski 2012”.

Giżycko jest miastem położonym w unikalnym na skalę światową krajobrazie, kryjącym wiele ciekawych i tajemniczych historii, a jednocześnie posiadającym ogromny potencjał do uprawiania aktywnego wypoczynku i rekreacji. Latem – siatkówka plażowa, kąpiele, **żeglarstwo** i inne sporty wodne, jesienią – **jazda konna i grzybobrania** w okolicznych borach, zimą – **bojery, narty biegowe**, a także **podlodowe wędkarstwo i nurkowanie**, zaś wiosną – podglądanie budzącej się do życia bujnej mazurskiej przyrody. O każdej porze roku można znaleźć tutaj coś interesującego. Na kilka takich ciekawych, a jednocześnie odprężających, spacerów po mieście i jego najbliższych okolicach – pieszo, z kijkami **nordic walking (fot. 6)**, a może na rowerze – serdecznie Państwa zapraszamy.



Політико-соціальні зміни зламу 80-х і 90-х років минулого століття дали новий імпульс розвитку водних видів спорту, туризму і відпочинку на Негоціні і Кісайном. У швидкому темпі розвинулася приватна база туристично-рекреаційна, послуг і гастрономічна. Місто сконцентрувалося на розвитку водних видів **спорту і активного туризму**, створюючи для цього зручні умови. Виник великий пасажирський порт – Екомаріна та крита ковзанка. Організують цікаві спортивні і культурно-розважальні заходи, зокрема Гіжицький Тиждень Вітрильництва, Велике Свято Льоду, Велике Свято Води чи Мазури AirShow. Великі Мазурські Озера, столицею яких, без сумніву, є Гіжицько, в 2011 р. опинились серед фіналістів престижного, світового плебісциту з приводу **«7 Нових Див Природи» (New 7 Wonders of Nature)**, в якості єдиного представника Європи. Натомість, в плебісциті журналу вітрильництва „Wiatr” («Вітер»), Гіжицько здобуло титул «Вітрильної Столиці Польщі 2012».

Гіжицько це місто, розташоване в унікальному за світовими масштабами ландшафті, який криє у собі багато цікавих і таємничих історій, а водночас володіє величезним потенціалом для того, щоб займатись активним відпочинком і рекреацією. Літом – пляжний волейбол, купання, **вітрильництво** та інші водні види спорту, восени – **кінна їзда і збирання грибів** в околишніх борах, взимку – **буери, бігові лижі**, а також **підльодне рибальство і пірнання**, а весною – підглядання за буйною мазурською природою, що прокидається до життя. Кожної пори року тут можна знайти щось, що зацікавить. На кілька таких цікавих, а водночас розслаблюючих, прогулянок по місту і його найближчих околицях – пішки, з лижними палками для **нордік вокінгу (фот. 6)**, а може й на велосипеді – сердечно Вас запрошуємо.



13

6



## HISTORYCZNE GIŻYCKO

(PLAC GRUNWALDZKI – MOST ZWODZONY  
– ZAMEK KRZYŻACKI – TWIERDZA BOYEN  
– WZGÓRZE ŚW. BRUNONA)

Centralnym miejscem historycznego i współczesnego Giżycka jest dawny Rynek, a obecnie **Plac Grunwaldzki**. W owym czworoboku ulic z obszernym założeniem zieleni w środku, zachowało się niewiele zabytkowych budowli, skupionych w południowo-wschodniej pierzei. Kościół ewangelicko-augsburski może jednak śmiało uchodzić za symbol dawnego grodu nad Niegocinem (**fot. 7**). Pierwsza świątynia stanęła tu najprawdopodobniej już w pierwszej połowie XV w., ale obecny budynek powstał w 1827 r. według planów słynnego berlińskiego architekta – Karla Friedricha Schinkela (1781-1841). Ozdobą wieży giżyckiego kościoła ewangelickiego jest zegar z 1881 r. Wnętrze kościoła jest dosyć surowe. Kruchty otoczoną wspartymi na kolumnach emporami, gdzie nad wejściem zainstalowane są organy o 27 głosach i 1666 piszczałkach, wykonane w 1935 r. przez Emila Kempera z Lubeki, ożywia umieszczony na ołtarzu obraz „Chrystus zapraszający”, pędzla berlińskiego malarza – Karla Gottfrieda Pfannschmidta. Od 1978 r. w giżyckim kościele ewangelickim odbywają się koncerty muzyki organowej, w ostatnich dekadach przekształcone w międzynarodowy letni festiwal z udziałem gwiazd muzyki klasycznej. Koncerty odbywają się w każdą niedzielę lipca i sierpnia o godz. 19:00.

## ІСТОРИЧНЕ ГІЖИЦЬКО

(ПЛОЩА ГРЮНВАЛЬДСЬКА – РОЗВІДНИЙ  
МІСТ – ТЕВТОНСЬКИЙ ЗАМОК – ФОРТЕЦЯ  
БОЙЄН – УЗГІР'Я СВЯТОГО БРУНО)

Центральним місцем історичного і сучасного Гіжицька є давній Ринок, а тепер **Площа Грюнвальдська**. У цьому чотирикутнику вулиць з просторою зеленою основою всередині, збереглося небагато старовинних будівель, зосереджених у південно-східному фасаді площі. Євангелістсько-аугсбурзький костел може, однак, сміливо вважатись символом давнього міста на Негоціні (**фот. 7**). Перша святиня існувала тут, найімовірніше, вже у першій половині XV століття, але нинішня будівля повстала в 1827 р. за планами відомого берлінського архітектора – Карла Фрідріха Шинкеля (1781-1841). Прикрасою вежі гіжицького євангелістського костелу є годинник з 1881 р. Інтер'єр костелу доволі строгий. Бабинець, оточений підтримуваними колонами емпорами, де над входом встановлені органи з 27 голосами і 1666 трубами, виконаний в 1935 р. Емілем Кемпером з Любека, оживляє розміщену на вівтарі ікону «Запрошуючий Христос», пензля берлінського художника – Карла Готтфріда Пфанншміда. З 1978 р. в гіжицькому євангелістському костелі відбуваються концерти органної музики, в останніх десятиріччях перетворені на міжнародний літній фестиваль з участю зірок класичної музики. Концерти відбуваються щонеділі у липні і серпні о 19:00.



Schloß



Seglerhafen



Seebadveranstalt

N



7

15



Brunokreuz

Łóħen - Masuren



Kurhaus



Jugendherberge

Interesującym budynkiem, starszym niż współczesna bryła kościoła, utrzymanym w stylu niewielkiego dworku, jest też parterowa plebania. Stojąca obok niej, ładnie odrestaurowana, niska kamieniczka, przylegająca do o wiele wyższego budynku też zapewne pamięta czasy budowy kościoła, ale prawdziwie historycznym i legendarnym obiektem jest właśnie ów oboczny budynek (fot. 8). Niedługo był to niezwykle reprezentacyjny hotel o nazwie „Kaiserhoff”, nazwany tak na cześć późniejszego cesarza Niemiec – Fryderyka III Hohenzollerna, który zatrzymał się tutaj podczas wizyty nad Niegocinem, jeszcze jako następcą pruskiego tronu królewskiego w 1863 r. W okresie PRL-u zainstalował się tu orbisowski hotel i restauracja „Centralna”, w której w 1960 r. rozgościła się ekipa filmowa Romana Polańskiego, realizującego na Mazurach jego słynny debiut filmowy – „Nóż w wodzie”. Roman Polański w swojej autobiografii tak opisuje przygodę, przeżyte w giżyckiej „Centralnej”:

*Lokal ten był miejscem większości naszych sobotnio-niedzielných biesiad. Usiedliśmy w barze. W sąsiedniej sali odbywał się właśnie wieczór poetycki. (...) Jeden z naszych młodych elektryków zaczął głośno wyrażać podziw dla poety. (...) Sala próbowała go uciszyć, ale ponieważ nie przestawał, słuchacze (...) rzucili się na niego i wyprowadzili siłą. Tolerować taką przemoc wobec członka naszej ekipy? Frykowski zamachnął się krzesłem i rozwalił je na głowie jednego z napastników. Potem, nie spojrzawszy nawet na swoją półprzytomną ofiarę, wziął drugie krzesło i usiadł. Wszystko trwało nie dłużej, niż dziesięć sekund. Poszkodowany był, jak się okazało, kapitanem spacerowego statku „Chopin”. Bardzo nam zależało, żeby z tego statku nakręcić kilka scen. Nic dziwnego, że po tym incydencie nie było łatwo przekonać kapitana...*

8





Ікавим будинком, старшим ніж сучасна будівля костелу, є також одноповерхова плебанія у стилі невеликої садиби. Гарно відреставрована, низька кам'яничка, що стоїть біля будинку ксьондзу, прилягаючи до набагато вищого будинку, теж певно пам'ятає час будівництва костелу. Але дійсно історичним і легендарним об'єктом є власне той паралельний будинок (фот. 8). Колись це був незвичайно представницький готель з назвою „Kaiserhoff”, названий так на честь пізнішого цісаря Німеччини – Фрідріха III Гогенцоллерна. Ще в якості наступника пруського королівського трону, він затримався тут під час поїздки на Негоцін в 1863 р. В період Польської Народної Республіки тут розмістився готель «Орбіс» і реставрація «Центральна», в якій у 1960 р. розташувалась кінематографічна група Романа Поланскі. Режисер реалізував на Мазурах свій відомий кінематографічний дебют – «Ніж у воді». У своїй автобіографії, Роман Поланскі так описує пригоди, пережиті у гіжицькій «Центральній»:

*Цей ресторан був місцем більшості наших суботньо-недільних бенкетів. Ми сіли в барі. В сусідньому залі якраз відбувався поетичний вечір. (...) Один з наших молодих електриків почав голосно висловлювати захоплення поету. (...) Зал пробув його утишити, але оскільки він не припиняв, слухачі (...) кинулись на нього і випровадили силою. Тolerувати таке насильство по відношенню до члена нашої команди? Фриковскі замахнувся стільцем і розбив його на голові одного з нападників. Потім, навіть не поглянувши на свою напівпритому жертву, взяв інший стілець і сів. Все тривало не довше ніж десять секунд. Постраждалий був, як виявилось, капітаном прогулянкового корабля «Шопен». Ми були дуже зацікавлені, щоб зняти декілька кадрів з того корабля. Не дивно, що після цього інциденту нам було нелегко переконати капітана...*

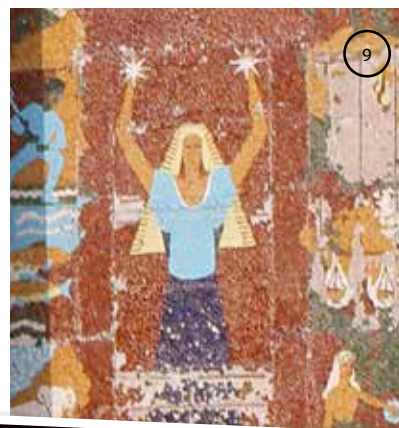


**N**a Placu Grunwaldzkim, znajduje się jeszcze jeden przedwojenny budynek – masywna, klasycyzująca z elementami secesji, kamienica, wybudowana po pierwszej wojnie światowej. Budynek ten, stojący frontem do odbiegającej od placu ul. Wyzwolenia – najkrótszej drogi z centrum na plażę nad jeziorem Niegocin – został najprawdopodobniej zaprojektowany przez znanego niemieckiego architekta Ericha Kutznera.

Reszta zabudowy placu to typowy, siemieżny styl PRL-owski, choć dość ciekawie przedstawia się budynek dawnego kina „Fala”, położony nieco w głębi jego północnej pierzei. Na jego frontonie widnieje wielkościenne mozaika, inspirowana sztuką ludową południowych republik sowieckich – to już też, jakby zabytek współczesnej historii (**fol. 9**). Planowana jest rewitalizacja opustoszałego obecnie budynku kinowego z przeznaczeniem na centrum kulturalne (z salą kinową na 400 osób) i szkoleniowo-konferencyjne.

Na placu przed dawnym kinem znajduje się fontanna z rzeźbą nagiej rusalki, wpatrującej się błędnym wzrokiem w żabę (**fol. 10**), dłuta giżyckiego rzeźbiarza Andrzeja Morawskiego, przy której uwielbiają fotografować się turyści. Ulokowane dookoła, wśród ładnie zainscenizowanej zieleni i kwiatów, ławeczki są ulubionym miejscem towarzyskiego wypoczynku starszego pokolenia giżyczan, chętnie rozgrywających tutaj **partie szachów lub brydża**.

Przez ponad sto lat prawie nie uległa zmianie centralna przestrzeń placu. Zajmuje ją obszerne założenie zieleni ze szpalerem drzew, który rozszerza się ku stronie zachodniej, gdzie stał niegdyś pomnik w formie ustawionej na kolumnie bogini zwycięstwa – uskrzydłonej Victorii z wieńcem w uniesionej prawej dłoni, poświęcony miejscowym bohaterom wojny prusko-francuskiej 1870-1871. Pomnik nie przetrwał drugiej wojny światowej. Niedaleko miejsca, gdzie stał, figuruje obecnie wielki kamień pamiątkowy, poświęcony „Bojownikom o Polskość Ziemi Mazurskiej” i mazurskiemu ruchowi ludowemu. Paradoxem historii zdaje się fakt, iż u wschodniego krańca szpaler drzew kończy się wyniosłym dębem (**fol. 11**), posadzonym po 1920 r. jako pomnikowy „dąb plebiscytowy” ku czci zwycięstwa opcji niemieckiej w plebiscycie, decydującym o przynależności państwowej tych terenów. Obecnie jest to wyłącznie piękne drzewo, które wraz z pozostałymi prezentuje się wspaniale w zimowe wieczory, kiedy zainstalowane w gruncie punkty świetlne rozpraszają swoje światło w kryształkach lodu i śniegu pokrywającego gałęzie.





11

На Площі Грюнвальдській знаходиться ще один передвоєнний будинок – масивна, класицистична з елементами сецесії, кам'яниця, збудована після Першої світової війни. Цей будинок, який стоїть фасадом до вулиці Визволення, що виходить з площі і є найкоротшою дорогою з центра на пляж на озері Негоцін, був найімовірніше запроектований відомим німецьким архітектором Еріхом Куцнером.

Решта забудови площі – то типовий, сірий, соціалістичний стиль, хоча дуже цікаво виглядає будівля колишнього кінотеатру «Хвиля», розташованого трохи в глибині її північної сторони. На його фронтоні видніється багатогранна мозаїка, інспірована народним мистецтвом південних радянських республік – це вже теж, немовбито пам'ятник сучасної історії (фот. 9). Планується оживлення опустілої сьогодні будівлі кінотеатру з призначенням на культурний (з кінозалом на 400 осіб) і навчально-конференційний центр.

На майданчику перед колишнім кінотеатром знаходиться фонтан зі скульптурою голої русалки, яка дивиться хибним поглядом на жабу (фот. 10), долота гіжицького скульптора Анджея Моравського, біля якої обожують фотографуватись туристи. Розташовані довкола, серед гарно інсценованої зелені і квітів, лавочки є улюбленим місцем відпочинку старшого покоління мешканців Гжицька, які охоче розігрують тут **партії шахів або бриджу**.

Протягом ста років центральний простір площі майже не змінився. Займають його обширні насадження зелені з рядом дерев, котрий розширяється в західний бік, де колись стояв пам'ятник у вигляді встановленої на колоні богині перемоги. Крилата Вікторія з вінцем у піднятій правій долоні, присвячена місцевим героям прусько-франкської війни 1870-1871. Пам'ятник не перетривав Другої світової війни. Недалеко від місця, де він колись стояв, тепер видніється великий меморіальний камінь, присвячений «борцям за Польськість Мазурської Землі» і мазурському народному рухові. Мабуть, парадоксом історії є той факт, що зі східного краю ряд дерев закінчується високим дубом (фот. 11), посадженим в 1920 р. в якості меморіального «дубу плєбісциту» на честь перемоги німецького варіанту в плєбісциті щодо державної приналежності цих територій. Сьогодні це винятково прекрасне дерево, котре разом з іншими розкішно виглядає зимовими вечорами, коли встановлені на землі точки освітлення розпорошують своє світло в кристаликах льоду і снігу, покриваючого гілки.

Z Placu Grunwaldzkiego ruszamy ul. Olsztyńską w kierunku zachodnim. Większość tej ulicy zabudowana jest typową „gierkowską” architekturą, ale bliżej kanału ostały się pojedyncze budynki przedwojenne. W jednym z nich w latach 1980 – 1981 była ulokowana siedziba Zarządu Regionu „Pojezierze” NSZZ „Solidarność”, o czym informuje tablica pamiątkowa. Natomiast po prawej stronie ulicy, u jej zbiegu z ul. Sikorskiego, ulokowany jest **legendarny bar „Omega” (fot. 12)**. Był to typowy peerelowski lokal samoobsługowy, ale jedzenie w nim było tak smaczne i tanie, że w sezonie letnim **zakręcone kolejki żeglarzy i turystów** sięgały aż na uliczny chodnik. Obecnie bar nadal działa i cieszy się niebywałym powodzeniem.

Ulica Olsztyńska kończy się zabytkowym zwozonym **mostem obrotowym (fot. 13)**, przerzuconym przez Kanał Giżycki (Łuczajski), łączący jeziora Niegocin i Kisajno. Pierwszy, dwuprzę-

ślowy most zwodzony stanął w tym miejscu już w połowie XIX stulecia, ale wada konstrukcyjna sprawiła, iż w 1859 r. załamał się pod mocno wyladowanym towarami wozem kupca z Królewca. W związku z tym pomyślano o konstrukcji jednoprzęsłowej, obracanej w bok za pomocą ręcznej dźwigni kieratowej. Obecna konstrukcja nosi sygnaturę firmy Bechelt C.O. Grundberg und Shel z Zielonej Góry z 1889 r., ale od tamtej pory most był wielokrotnie niszczone (m.in. podczas pierwszej i drugiej wojny światowej), odbudowywany i remontowany. Most ma około 20 m długości i 8 m szerokości, a przeszło waży ponad 100 ton, jednak pojedynca osoba bez problemu odsuwa je na bok za pomocą ręcznego kieratu, co jest niezwykle widowiskowe i obserwowane zawsze przez liczne grupy turystów. Giżycki most obrotowy jest chyba jedyną czynną konstrukcją tego typu w Polsce. Podobne rozwiązania zastosowano na Kanale Saint-Martin w Paryżu, ale tamte mosty nie są obracane ręcznie.



З площі Грюнвальдської вирушаємо по вулиці Ольштинській в західному напрямку. Більшість цієї вулиці забудована типовою «гереківською» архітектурою, але ближче до каналу залишилися поодинокі передвоєнні будинки. В одному з них в 1980-1981 роках була розташована резиденція Правління Регіону «Поозер'я» НСПС «Солідарність», про що повідомляє меморіальна дошка. Натомість по правій стороні вулиці, в її стику з вул. Сікорського, розташований **легендарний бар «Омега» (фот. 12)**. То був типовий соціалістичний ресторан самообслуговування, але їжа там була така смачна і дешева, що під час літнього сезону **закручені черги вітрильників і туристів** сягали аж на вуличний тротуар. Сьогодні бар і далі працює, і користується небувалим успіхом.

Вулиця Ольштинська закінчується історичним розвідним **поворотним мостом (фот. 13)**, перекинутим через Гіжицький (Лучанський)

Канал, що з'єднує озера Негоцін і Кісайно. Перший, двохарковий розвідний міст став в цьому місці вже в середині XIX століття, але через конструкційну ваду зламався в 1859 р. під возом купця з Кролевця, сильно навантаженим товарами. У зв'язку з цим, подумали про одноаркову конструкцію, що повертається вбік за допомогою ручного ковзного важеля. Нинішня конструкція носить сигнатуру фірми Bechtel S.O. Grundberg und Shel з Зеленої Гури з 1889, але з того часу міст був неодноразово знищений (зокрема, підчас Першої і Другої світових війн), відбудований і відремонтований. Міст має близько 20 м довжини і 8 м ширини, а арка важить понад 100 тон, однак поодиноким особам без проблем відсуває її на бік за допомогою ручного ковзного важеля, що надзвичайно видовищне і завжди спостережуване численними групами туристів явище. Гіжицький поворотний міст є хіба єдиною діючою конструкцією цього типу у Польщі. Схоже рішення застосовано на Каналі Сен-Мартен у Парижі, але ті мости не обертаються вручну.



bar  
**Omega**

Tuż za mostem, po lewej stronie zaczynającej się tutaj ul. Moniuszki, znajdują się pozostałości zamku krzyżackiego. Przed zajęciem Galindii przez rycerzy zakonnych funkcjonowały tutaj umocnienia staropruskie. Na ich ruinach Krzyżacy już w początkach XIV w. wystawili drewnianą strażnicę, zamienioną wkrótce w murowany zamek prokuratorowski. Służył on jako baza wypraw na Jaćwież, a później na Litwę. Wielokrotnie zdobywany i burzony przez najeźdźców zamek został w początkach XVII w. gruntownie przebudowany w stylu renesansowym z barokowymi dodatkami, a część mieszkalną zajęli książęcy starostowie. W 1852 r. zamek przejęło wojsko i stał się on z czasem siedzibą komendantury Twierdzy Boyen. W okresie międzywojennym w jednym z zamkowych budynków mieściło się muzeum regionalne, eksponujące pamiątki z pierwszej wojny światowej, zabytki archeologiczne i geologiczne. Z zamkowych zabudowań ocalało jedynie północne skrzydło, które uratował prywatny inwestor, dokonując gruntownej renowacji zabytku i adaptując go na potrzeby luksusowego hotelu z nowoczesnym centrum konferencyjno-rekreacyjnym i SPA. Zabytkowy obiekt został harmonijnie obudowany architekturą w stylu neogotyckim.

Tuż za giżyckim zamkiem rozciąga się **Park im. Rogera Goemaere'a**, członka władz francuskiego departamentu Loire-et-Cher, zaprzyjaźnionego z Giżyckiem, stanowiący niegdyś tzw. ogród zamkowy. To porośnięte starodrzewem miejsce do dzisiaj kryje wiele historycznych tajemnic. Niemieccy badacze zlokalizowali tu kilka stanowisk archeologicznych, sięgających czasów galindzkich oraz masowy grób mieszkańców miasta, wymordowanych podczas najazdu tatarskiego w 1657 r. W XIX w. ze względu na bliskość koszar i Twierdzy Boyen zlokalizowano tu kantyny oficerskie. Z czasem park uporządkowano i uprzątnięto pozostałości przedwojennych budowli, pozostawiając jedynie drewnianą konstrukcję letniego kina „Komar”, które funkcjonowało do lat 70. ubiegłego wieku. Obecnie w parku zaczyna się ul. Świętego Brunona i **malownicza trasa spacerowo-rowerowa (fot. 14)**, wiodąca na wzgórze, będące przypuszczalnym miejscem śmierci tego chrześcijańskiego męczennika. Vis a vis parku i wjazdu w ul. Świętego Brunona znajduje się kamienna fontanna – jedyna pozostałość po funkcjonującym tutaj niegdyś obiekcie reprezentacyjnego domu uzdrowiskowego.



Відразу ж за мостом, по лівій стороні вулиці Монюшка, яка тут починається, знаходяться залишки тевтонського замку. Перед зайняття Галіндії рицарями ордену, тут були старопруські укріплення. На їх руїнах Тевтонці вже на початку XIV століття збудували дерев'яну сторожову вежу, незабаром замінену на кам'яний замок прокуратора. Він використовувався в якості бази для походів на Ятвігію, а пізніше на Литву. Багаторазово здобутий і знищений загарбниками, замок на початку XVII ст. був ґрунтовно перестроєний в стилі ренесанс з елементами бароко, а жилу частину зайняли княжі старости. В 1852 р. замок перейняло військо і згодом він став резиденцією комендатури Фортеці Бойєн. В міжвоєнний період в одній із замкових будівель містився регіональний музей, в якому були експонати з Першої світової війни, археологічні і геологічні пам'ятки. З замкових забудов збереглося тільки північне крило, котре врятував приватний інвестор, роблячи ґрунтовну реновацію пам'ятки і пристосовуючи до потреб розкішного готелю з сучасним конференційно-рекреаційним центром і спа. Історичний об'єкт був гармонійно оздоблений архітектурою в неоготичному стилі.

Відразу ж за гіжицьким замком розтягується **Парк ім. Роже Гомаера**, названий на честь члена влад французького департаменту Луар і Шер, дружнього Гіжицьку. Колись цей терен становив т.зв. замковий сад. Це поросле старими деревами місце до сьогодні приховує багато історичних таємниць. Німецькі дослідники злокалізували тут декілька археологічних пам'яток, що сягають галіндських часів, а також масове поховання мешканців міста, вбитих під час татарського наїзду в 1657 р. В XIX столітті, зважаючи на близькість казарм і Фортеці Бойєн, злокалізовано офіцерські буфети. З часом парк впорядковано і прибрано залишки довоєнних будівель, залишивши тільки дерев'яну конструкцію літнього кінотеатру «Комар», яке функціонувало до 70-х років минулого століття. Тепер у парку починається вул. Святого Бруно і мальовнича **прогулянково-велосипедна траса (фот. 14)** яка веде на узгір'я, яке є, ймовірно, місцем смерті цього християнського мученика. Навпроти парку і в'їзду до вулиці Святого Бруно знаходиться кам'яний фонтан – єдиний залишок колись діючого тут представницького дому здравниці.

Dalej ul. Moniuszki wiedzie pomiędzy poniemieckimi koszarami wojskowymi, a osiedlem mieszkaniowym, w kierunku niewielkiego jeziora **Popówka Mała**, które już niebawem przekształcone zostanie w teren rekreacyjno-sportowy z parkiem linowym i wyciągiem dla nart wodnych. Opodal wschodniego brzegu jeziora znajduje się niewielki cmentarzyk z niemieckimi i rosyjskimi grobami z okresu pierwszej wojny światowej oraz późniejszymi pochówkami żołnierzy i oficerów giżyckiego garnizonu. Wiodąca w górę po lewej stronie jeziora droga, prowadzi do jednego z najciekawszych europejskich obiektów architektury militarnej – do **Twierdzy Boyen (fot. 15 i 17)**.

Po doświadczeniach wojen napoleońskich władze pruskie postanowiły ufortyfikować giżycki przesmyk między Wielkimi Jeziorami Mazurskimi, aby zablokować potencjalny atak wojsk rosyjskich w kierunku zachodnim. Wielkim rzecznikiem tego przedsięwzięcia był dwukrotny minister wojny Królestwa Pruskiego, feldmarszałek Leopold Hermann Ludwig von Boyen (1771-1848) (fot. 16). W latach 1844-1851 wielkim nakładem sił i środków zbudowano otoczoną tzw. murem Carnota fortecę, która przyjęła nazwę od nazwiska feldmarszałka – Feste Boyen, zaś sześciu jej fortom nadano miano od jego imion i rodzowego zawołania: Leopold, Hermann, Ludwig, Miecz, Prawo i Światło. W sierpniu 1914 r. forteca została oblężona przez rosyjską 1. Armię „Niemen”. Twierdza Boyen skutecznie powstrzymała Rosjan, a feldmarszałek Paul von Hindenburg wyprowadził stąd później kontratak, odrzucający całkowicie wojska rosyjskie z Prus Wschodnich.

Przestarzała fortalicja giżycka nie była już w stanie spełnić poważniejszej roli podczas drugiej wojny światowej, ale wówczas przeznaczono jej inne, tajemnicze zadania. W starych, fortecznych murach miała swoją siedzibę tajna placówka wydziału „Obce Armie Wschód”, podlegająca Naczelnemu Dowództwu Wojsk Lądowych (OKH) w Mamerkach. W specjalnym ośrodku, ulokowanym w strefie zamkniętej na majdanie giżyckiej twierdzy, przesłuchiowano i namawiano do współpracy ujętych sowieckich oficerów. W lipcu 1942 r. przywieziono tu wziętego do niewoli legendarnego obrońcę Moskwy – gen. Andrieja Własowa. Tutaj też powstawały załóżki jego Rosyjskiej Armii Wyzwoleńczej (ROA), która walczyła u boku Wehrmachtu przeciw Sowietom.

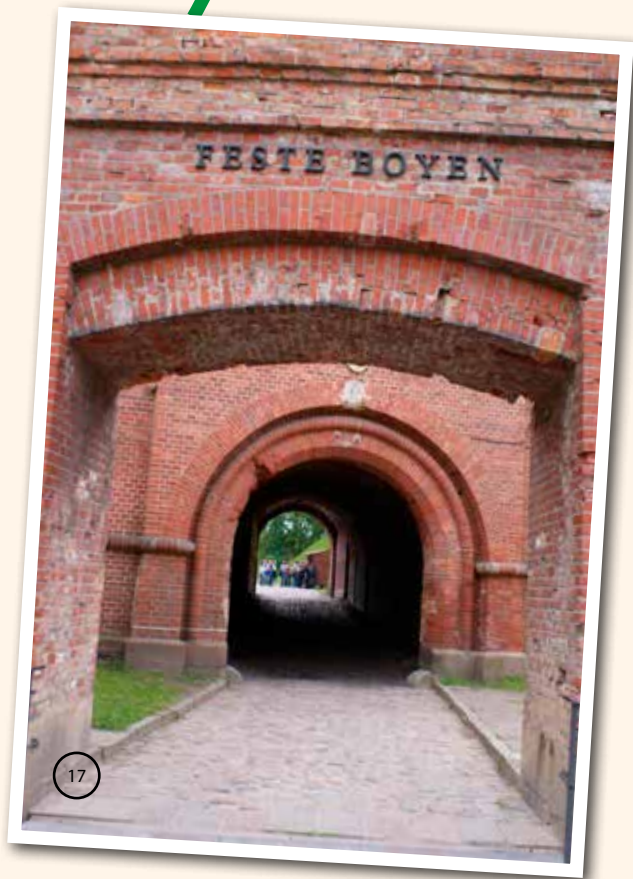




Далі вул. Монюшка веде між колишніми німецькими військовими казармами, і житловим масивом, в напрямку невеликого озера **Мала Попувка**, яке вже незабаром буде перетворено в рекреаційно-спортивну зону з катним парком і підйомником для водних лиж. Оподалік східного берегу озера знаходиться невелике кладовище з німецькими і російськими могилами з часу Першої світової війни і пізнішими похованнями солдат і офіцерів гіжицького гарнізону. Дорога, що піднімається вгору по лівій стороні озера, веде до одного з найцікавіших об'єктів європейської військової архітектури – до **Фортеці Бойєн (фот. 15, 17)**.

Після досвіду наполеонівських воєн пруські власті вирішили укріпити фортифікаційними спорудами гіжицький перешийок між Великими Мазурськими Озерами, щоб заблокувати потенціальну атаку російських військ в західному напрямку. Великим виразником цього заходу був дворазовий міністр війни Пруського Королівства, фельдмаршал Леопольд Герман Людвіг фон Бойєн (1771-1848) (**фот. 16**). В 1844-1851 роках величезними силами і засобами була збудована фортеця, оточена т.зв. муром Карно, котра перейняла свою назву від прізвища фельдмаршала – Feste Boyen (нім. Фортеця Бойєн), а шість її фортів дістали назви від його імені і родового девізу: Леопольд, Герман, Людвіг, Меч Право і Світло. В серпні 1914 р. фортеця була осаджена російською 1 Армією «Німан» Фортеця Бойєн ефективно стримала росіян, а фельдмаршал Пауль фон Гінденбург пізніше розпочав звідси контрнаступ, повністю відкидаючи російські війська зі Східної Пруссії.

Застаріла гіжицька фортеця вже не була в стані виконувати більш серйозної ролі підчас Другої світової війни, але в той час їй було призначені інші, таємні завдання. В старих, фортечних мурах була таємна резиденція представництва відділу «Іноземних Армій Сходу», підлягаючого Верховному командуванню сухопутних сил (ОКХ) в Мамерках. В спеціальному осередку, розташованому в зоні відчуження на майдані гіжицької твердині, допитували і переконували до співпраці захоплених радянських офіцерів. В липні 1942 р. сюди привезли полоненого легендарного захисника Москви – ген. Андрія Власова. Тут теж повстали зародки його Російської Визвольної Армії (РОА), яка воювала по стороні Вермахту проти Радянського Союзу.



**T**wierdza Boyen wiązana jest też ze sprawą słynnej „**Bursztynowej Komnaty**”. Według planów gauleitera Prus Wschodnich Ericha Kocha, który miał pieczę nad przechowywanym w Królewcu, zrabowanym arcydziełem sztuki snycerskiej, miało ono być po wojnie eksponowane w filii Muzeum Wielkoniemieckiego Wehrmachtu w giżyckiej Twierdzy Boyen. Skazany za zbrodnie wojenne Erich Koch dokonał życia w polskim więzieniu, nie wyjawiając tajemnicy zniknięcia „Bursztynowej Komnaty”.

W styczniu 1945 r. twierdza została oddana Armii Czerwonej praktycznie bez walki, co tak wzburzyło Hitlera, uważającego Giżycko za jedną z najsilniejszych fortec Prus Wschodnich, że zdymisjonował gen. Hossbacha odpowiedzialnego za jej obronę. Jednostki wojska polskiego stacjonowały w twierdzy aż do 1957 r. Później wprowadziły się tutaj różne zakłady przemysłowe: mięsne, serowarskie czy transportowe, które w większości upadły po przemianach polityczno-ekonomicznych przełomu lat 80. i 90. Obecnie, stosunkowo dobrze zachowana Twierdza Boyen stanowi najcenniejszy zabytek Giżycka, który można zwiedzać indywidualnie i z przewodnikiem. W jednym z zachowanych koszarowców funkcjonuje **schronisko turystyczne**, zaś w fortecznej fosie urządzono obszerny **amfiteatr**, w którym co lato odbywa się m.in. największy polski festiwal szantowy „**Szanty w Giżycku**” (fot. 18) oraz najstarszy i największy w kraju **Mazury Hip-Hop Festiwal** (fot. 19). Corocznie Twierdza Boyen staje się bazą **międzynarodowego zlotu motocykli** (fot. 20), a ostatnio w ramach wrześniowego Święta Twierdzy Boyen realizowane są też interesujące **inscenizacje historyczne**. Dzięki unijnym dotacjom już wkrótce dwa zabytkowe obiekty forteczne (laboratorium prochowe i wozownia ze stajnią) przejdą gruntowną renowację i zostaną przystosowane do roli muzeum broni i pawilonu wystawowego.

Po zwiedzeniu twierdzy warto przejść się fosą wzdłuż jej murów ku tzw. „bramie kętrzyńskiej”, aby wyjść tam znów na ul. Moniuszki. Na wprost wyjścia z twierdzy, w głębokiej nielecce otoczonej drzewami, leży jezioro Popówka Wielka, będąca **stacją giżyckich wędkarzy**. Krótki kanał łączy Popówkę Wielką z jeziorem Kisajno, będącym południową odnogą akwenu Mamr – drugiego, co do wielkości, jeziora Polski. Około dwustu metrów na prawo od jeziora, tuż przy drodze znajduje się wojenny cmentarz, na którym spoczywa 1715 żołnierzy sowieckich poległych podczas zdobywania okolic Giżycka w styczniu 1945 r.



19



18

Ф ортеця Бойен пов'язана теж зі справою відомої «**Бурштинової кімнати**». Згідно з планами гауляйтера Східної Пруссії Еріха Коха, який мав піклуватись над схованим в Кролевцю, викраденим шедевром різьбярського мистецтва, експонат після війни мав опинитись в філії Велико-німецького Музею Вермахту у гіжицькій Фортетці Бойєн. Осуджений за воєнні злочини Еріх Кох вмер в польській в'язниці, не розкривши таємниці зникнення «Бурштинової кімнати».

В січні 1945 р. фортеця була віддана Червоній Армії майже без боротьби. Це так обурило Гтлера, який вважав Гіжицько за одну з найсильніших фортець Східної Пруссії, що він звільнив ген. Госсбаха, відповідального за її оборону. Підрозділи польської армії квартирувалися в твердині аж до 1957 р. Пізніше сюди в'їхали різні промислові підприємства: м'ясне, сироварильне чи транспортне, в своїй більшості вони збанкрутували після політико-економічних змін на зламі 80-90-хх років. Тепер, відносно добре збережена, Фортетця Бойєн, є найціннішою пам'яткою Гіжицька, яку можна відвідувати індивідуально і з гідом. У одній зі збережених казарм функціонує **туристична база**, а в фортечному рові влаштовано просторий **амфітеатр**, а якому

щоліта відбувається, зокрема, найбільший польський фестиваль пісень шанті «**Шанті в Гіжицьку**» (фот. 18), а також найстаріший і найбільший в країні **Мазури Хіп-Хоп Фестиваль** (фот. 19). Щороку Фортетця Бойєн стає базою **міжнародного зльоту мотоциклів** (фот. 20), а останнім часом у рамках вересневого Свята Фортетці Бойєн реалізуються цікаві **історичні постановки**. Завдяки дотаціям Євросоюзу вже незабаром дві фортечні пам'ятки (порохова лабораторія і возовня зі стайнею) будуть ґрунтовно реставровані і пристосовані до ролі музею зброї і виставочного павільйону.

Після відвідування фортеці варто пройтися ровом вздовж її стін до т.зв. «кентшинської брами», щоб вийти там знову на вул. Моношюшка. Навпростець від виходу з фортеці, у глибокій балії знаходиться озеро Велика Попувка, яка є **станцією гіжицьких риболовів**. Короткий канал, що з'єднує Велику Попувку з озером Кісайно, є південною притокою акваторії Мамр – другого за величиною озера Польщі. Близько двохсот метрів на право від озера, відразу ж при дорозі знаходиться військове кладовище, на якому спочивають 1715 радянських солдатів, полеглих під час здобування околиць Гіжицька в січні 1945 р.

20



27

Nasz spacer prowadzi dalej ku znacznie starszym dziejom. Na wysokości rozgałęzienia dróg na Olsztyn i Kętrzyn odbiega w lewo droga leśna, która w bliskiej odległości od murów Twierdzy Boyen wiedzie na **Wzgórze Świętego Brunona**. Na szczycie, położonego nad samym brzegiem jeziora Niegocin wzgórze, stoi wysoki, żeliwny krzyż (**fol. 21**) upamiętniający hipotetyczne miejsce męczeńskiej śmierci św. Brunona z Kwerfurtu – arcybiskupa misyjnego, niosącego chrześcijańską wiarę zamieszkującym te ziemie plemionom pruskim, zabitego przez pogańskich Prusów 14 lutego lub 9 marca 1009 r., najprawdopodobniej w tym właśnie miejscu.

Św. Bruno (**fol. 22**) urodził się w 974 r. w Kwerfurcie. Pochodził z arystokratycznego saskiego rodu, spokrewnionego z cesarską dynastią Ludolfingów, co wpłynęło na objęcie przez niego funkcji kanonika na dworze cesarza Ottona III. W 998 r. św. Bruno porzucił dwór cesarski i wstąpił do zakonu benedyktynów na rzymskim Awentynie, przyjmując zakonne imię – Bonifacy. W 1001 r. św. Bruno wraz z grupą misjonarzy przybył do Polski na zaproszenie króla Bolesława I Chrobrego, aby prowadzić ewangelizację wśród Słowian nadodrzańskich, ale przeszkodziła w tym wojna polsko-niemiecka. W 1009 r. ruszył wraz z 18 towarzyszami na misję chrystianizacyjną do plemion pruskich. Pomimo początkowego sukcesu, jakim było ochrzczenie jednego z pogańskich władców – Nethimera, misja zakończyła się tragicznie – męczeńską śmiercią św. Brunona i jego towarzyszy (jako świadka oszczędzono tylko jednego z nich – mnicha Wiperta, ale został on osłepiony). Św. Bruno z Kwerfurtu jest autorem pierwszych informacji o dziejach Polski, a także patronem miasta Giżycka.

Pierwotnie Wzgórze św. Brunona było z trzech stron otoczone wodami jeziora i stanowiło pozostałość staropruskiego grodziska. Z inicjatywy gminy ewangelickiej w 1910 r. ustawiono tutaj żeliwny krzyż z tablicą pamiątkową ku czci męczennika i jego towarzyszy. Ów zachowany do dzisiaj krzyż stanowi replikę krzyża wystawionego w XIX w. koło Tenkitten (obecnie Letnoje w rosyjskim Obwodzie Kaliningradzkim), w przypuszczalnym miejscu męczeńskiej śmierci św. Wojciecha. Oryginalna, niemieckojęzyczna tablica została z niego zdjęta pod koniec lat 70. ubiegłego stulecia i jest obecnie wmurowana w ścianę obok ołtarza w kościele ewangelicko-augsburskim w Giżycku (**fol. 23**). W 2009 r. w Giżycku odbyły się główne uroczystości milenijne z udziałem tysięcy pielgrzymów z kraju i zagranicy, do których słowa pozdrowienia skierował sam papież Benedykt XVI. Tysięczną rocznicę męczeńskiej śmierci św. Brunona uczczono również marmurowym pomnikiem w formie cenotafu, ustawionym przed zabytkowym krzyżem.

21



22



Наша прогулянка веде далі до значно старіших подій. На висоті розгалуження доріг на Ольштин і Кентшин, зліво відділяється лісова дорога, яка на близькій віддалі від мурів Фортеці Бойєн веде на **Узгір'я Святого Бруно**. На вершині узгір'я, розташованого біля самого озера Негоцін, стоїть чавунний хрест (фот. 21), який увіковічує гіпотетичне місце мученицької смерті св. Бруно з Кверфурту. Бруно був архієпископом місії, який ніс християнську віру проживаючим пруським племенам, і був вбитий язичницькими пруссами 14 лютого або 9 березня 1009 р., найімовірніше на цьому місці.

Св. Бруно (фот. 22) народився в 974 р. в Кверфурті. Походив з аристократичного саксонського роду, спорідненого з імператорською династією Людольфінгів, що вплинуло на зайняття ним посади каноніка при дворі Оттона III. В 998 р. св. Бруно залишив імператорський двір і вступив до ордену бенедиктинців на римському Авентині, прийнявши ім'я Боніфацій. В 1001 р. св. Бруно разом з групою місіонерів прибув до Польщі на запрошення короля Болеслава I Хороброго, щоб провести євангелізацію серед одерських слов'ян, але цьому перешкодила польсько-німецька війна. В 1009 р. вирушив разом з 18 попутниками до пруських племен з місією хрещення. Незважаючи на початковий успіх, яким було хрещення одного з язичницьких правителів – Нетимера, місія закінчилася трагічно – мученицькою смертю св. Бруно і його попутників (в якості свідка пощадили тільки монаха Віперта, але його осліпили). Св. Бруно є автором перших відомостей про історію Польщі, а також покровителем міста Гжицька.

Первинно Узгір'я св. Бруно було з трьох сторін оточене водами озера і являло собою залишки старопрусського городища. З ініціативи євангелістської спільноти в 1910 р. тут встановлено чавунний хрест з меморіальною дошкою на честь мученика і його товаришів. Той хрест, що зберігся до сьогодні, є копією поставленого в XIX ст. біля Тенкіттен (тепер – Летноє в російській Калінінградській області), в ймовірному місці мученицької смерті св. Войцеха. Оригінальна, німецькомовна дошка була з нього знята в кінці 70-х років минулого століття і тепер вмурована в стіні біля вівтаря в євангелістсько-аугсбурзькому костелі в Гжицьку (фот. 23). В 2009 р. в Гжицьку відбулися головні урочистості з приводу 1000-літньої річниці з участю тисяч прочан з країни і закордону, яким свої вітання скерував сам папа Бенедикт XVI. Тисячну річницю мученицької смерті св. Бруно вшановано теж мармуровим пам'ятником у формі кенотафу, поставленого перед меморіальним хрестом.

Wzgórze Świętego Brunona jest znakomitym punktem widokowym na jezioro Niegocin i rozciągające się wzdłuż brzegu po lewej stronie Giżycko. Kiedy wzrok już nasyci się pięknymi widokami, możemy powrócić do centrum miasta **pieszo lub rowerem** wygodnym traktem ul. Świętego Brunona, wzdłuż której ustawiono kamienne stacje Drogi Krzyżowej, bądź wąską ścieżką, wiodącą między brzegiem jeziora a linią kolejową. W drugim przypadku warto odwiedzić położony przy owej ścieżce **port Mazurskiego Jacht Klubu LOK**, gdzie można wyczerterować jachty i sprzęt wodny lub też **rozbić namiot**. Idąc dalej warto zerknąć z wysokości mostu kolejowego nad Kanalem Giżyckim (Łuczafskim) na jego ujście do Niegocina.

Interesującym uzupełnieniem spaceru po historycznym Giżycku może być krótka wyprawa po ulicach przylegających od północy do centrum miasta. Z Placu Grunwaldzkiego należy wyruszyć al. 1 Maja. Na placyku, przed przedwojennym jeszcze budynkiem poczty, trafimy na sympatyczny akcent herbowy – fontannę z trzema rybmami. Obok, przy skrzyżowaniu z ul. Traugutta, stoi masywny gmach z czerwonej cegły – niegdysiejsze gimnazjum, w którym obecnie mieści się I Liceum Ogólnokształcące im. Wojciecha Kętrzyńskiego (**fot. 24**). Za budynkiem obecnego liceum, który pochodzi z 1890 r., stoi ratusz, nawiązujący swoją architekturą do giżyckiego zamku. Budynek postawiony w okresie 1912-1914 jest obecnie siedzibą Urzędu Miejskiego oraz Starostwa Powiatowego (**fot. 25**).



У згір'я Святого Бруно є знаменитим оглядовим місцем на озеро Негоцін і Гіжицько, яке розтягнулося вздовж берега з лівої сторони. Коли зір вже насититься прекрасною панорамою, можемо повернутись в центр міста **пішки або на велосипеді** зручним шляхом по вул. Святого Бруно, вздовж якої поставлені кам'яні зупинки Хресної Дороги, або вузькою стежкою, що в'ється між берегом озера і залізничною колією. У другому випадку слід відвідати розташований при тій стежці **порт Мазурського Яхт Клубу LOK**, де можна зафрахтувати яхти і водне устаткування або також **розбити намет**. Йдучи далі, варто поглянути з висоти залізничного мосту над Гіжицьким Каналом (Лучанським) на його гирло до Негоціна.

Цікавим доповненням прогулянки по історичному Гіжицьку може бути коротка екскурсія по прилягаючим з півночі до центра вулицям. З Площі Грюнвальдської необхідно вирушити алеєю 1 Травня. На майданчику, перед ще передвоєнною будівлею пошти, зверне на себе увагу симпатичний гербовий елемент – фонтан з трьома рибами. Збоку, при перехресті з вул. Траугутта, стоїть масивна будівля з червоної цегли – колишня гімназія, в якій тепер знаходиться І Загальноосвітній Ліцей ім. Войцеха Кентшинського (**фот. 24**). За будинком теперішнього ліцею, котрий збудований у 1890 р., стоїть ратуша, яка асоціюється за своєю архітектурою з гіжицьким замком. Будинок, збудований в 1912-1914 рр., тепер є резиденцією Уряду Міста і Повітового Староства (**фот. 25**).

Nieco dalej w głąb al. 1 Maja stoi **zbor chrześcijan baptystów**, który pierwotnie był kaplicą katolicką pod wezwaniem św. Brunona. Budynek zboru, utrzymany w eklektycznym stylu z pewnymi cechami neobarokowymi (fot. 26), wybudowano w 1909 r., zaś baptyści przejęli go od katolików w 1937 r. W tym czasie oddano do użytku kościół katolicki, który stoi w pobliżu przy skrzyżowaniu ul. Pionierskiej z ul. I Dywizji im. T. Kościuszki. **Sanktuarium Świętego Brunona** to charakterystyczna, przysadzista bryła z niewysoką czworoboczną wieżą, na której widnieje imitacja zegara z godzinami zaznaczonymi w formie mieczy na tarczy zegarowej, co najprawdopodobniej symbolizuje, iż kościół w każdej godzinie walczy o ludzkie dusze. Do kościoła prowadzą szerokie kamienne schody, a na ścianie nad wejściem umieszczona jest mozaika, przedstawiająca św. Brunona otoczonego przez wrogich wojowników pruskich (fot. 27).

Od kościoła w kierunku południowym wiedzie jedna z najpiękniejszych architektonicznie ulic Giżycka – **ul. Pionierska**. Zabudowana jest ona w całości ciekawymi, eklektycznymi budowlami. Część utrzymuje jednolitą, neogotycką stylistykę z nietynkowaną, czerwoną cegłą, a szczególnie piękna jest kamienica u zbiegu z ul. Traugutta, ozdobiona narożną wieżyczką z hełmem (fot. 28). Na kamieniczce z nr 3 odsłonięto w 2008 r. tablicę pamiątkową (fot. 29) – podczas kolejnej wizyty u swoich wileńskich przyjaciół zmarł



tutaj wybitny polski fotografik, uważany za „ojca polskiej fotografii artystycznej” – Jan Dulhak (1876-1950).

Ten krótki spacer warto zakończyć na giżyckim **Targowisku Miejskim** (fot. 30) – miejscu niezwykle barwnym, gdzie można spotkać ormiańskich i rosyjskich handlarzy oraz kupić w zasadzie wszystko. Jeszcze w latach 80. ubiegłego wieku w każdy wtorek i piątek zjeżdżały tutaj konne zaprzęgi rolników z całej okolicy, którzy oferowali płody rolne i swoje produkty. W ostatniej dekadzie XX w. miejsce to nabrało charakteru miejskiego bazaru.





28

Трохи далі, вглибині ал. 1 Травня стоїть **кірха християн баптистів**, яка первинно була католицькою каплицею св. Бруно. Будівля кірхи, дотримана у еkleктичному стилі з певними неobarоковими рисами (фот. 26), збудована в 1909 р., а баптисти перейняли її від католиків у 1937 р. В той час віддано до уживання католицький костел, який стоїть близько перехрестя вул. Піонерської і вул. І Дивізії ім. Т. Костюшка. **Святиня Святого Бруно** це характеристичний, кражистий будинок з невисокою, чотирьохкутною вежею, на якій видніється імітація годинника з годинами, відміченими у формі мечів на циферблаті. Це, найімовірніше, символізує, що костел щогодини бореться за людські душі. До костелу ведуть широкі кам'яні сходи, а на стіні над входом знаходиться мозаїка, на якій зображено св. Бруно, оточеного ворожими пруськими воїнами (фот. 27).

Від костелу в південному напрямку веде одна з найгарніших у архітектурному плані вулиць Гіжицька - **вул. Піонерська**. Вона повністю забудована цікавими, еkleктичними будівлями. Частина витримана у монолітному, неоготичному стилі з нештукатуреної, червоної цегли, а особливо гарна кам'яниця на стику з вул. Траугутта, оздоблена кутовою башточкою з шоломом (фот. 28). На



кам'яниці під №3 у 2008 р. відкрито меморіальну дошку (фот. 29) – тут вмер під час чергового візиту до своїх віленських друзів відомий польський фотограф, якого вважають «батьком польської художньої фотографії» – Ян Булгак (1876-1950).

Цю коротку прогулянку слід закінчити на гіжицькому **Міському Ринку** (фот. 30) – місці незвичайно барвистому, де можна зустріти вірменських та російських торговців і купити, в принципі, все. Ще в 80-х роках минулого століття, щовівторка і щоп'ятниці сюди з'їздили кінні упряжки селян з цілої околиці, які пропонували плоди землеробства і свої продукти. В останнє десятиліття ХХ ст. це місце набуло характеру міського базару.



33

30



## MIĘDZY GIŻYCKIMI JEZIORAMI (PLAŻA I PORTY NAD NIEGOCINEM – KANAŁ ŁUCZAŃSKI – OŚRODKI NAD KISAJNEM)

Z Placu Grunwaldzkiego wyruszamy w kierunku wschodnim ul. Warszawską, mijając po prawej stronie bryłę kościoła ewangelicko-augsburskiego oraz galerii handlowej, po czym skręcamy w prawo na przestronny deptak Pasażu Portowego. Jest to całkiem nowy element centrum Giżycka, powstały na obszarze dawnej, niemieckiej dzielnicy warsztatowo-magazynowej. Gustowna architektura pasażu kusi do spacerów i wypoczynku na ławeczkach przy fontannie lub tarasach kawiarenek. Nasza droga wiedzie ku brzegom jeziora Niegocin, gdzie dotrzemy z Pasażu Portowego kładką, przerzuconą nad ul. Kolejową i torowiskiem (fot. 31). Kładka jest też znakomitym punktem widokowym, a już niebawem będzie przedłużona o nadwodną estakadę z tarasem widokowym i zejściem na nadniegocińskie moło. Na lewo od zejścia z kładki zlokalizowane są budynki i keje największego na Mazurach, nowoczesnego **portu pasażerskiego Ekomarina** ze stanowiskami dla 138 jednostek pływających, zaopatrzone w źródła energii i system odbioru nieczystości.

Kapitanat i portowa tawerna, wraz z pomieszczeniami technicznymi i szkoleniowo-konferencyjnymi, zlokalizowana w nowoczesnie i stylowo zaprojektowanym budynku, dopełniają portowy klimat. W tym miejscu znajdował się niegdyś przedwojenny tartak. W por-

cie Ekomarina chętnie cumują „oldtimery” (fot. 32), tworzące Flotyłę Miasta Giżycka. Od zabytkowych łódek pobierana jest jedynie symboliczna opłata portowa.

Od strony zachodniej z akwenem Ekomariny sąsiaduje **basen portowy Żeglugi Mazurskiej** (fot. 33), skąd **statkami „białej floty” można się udać w rejsy** po całych Wielkich Jeziorach Mazurskich: do Węgorzewa, Mikołajek, Rucianego-Nidy, albo też na krótsze wyprawy spacerowe po Niegocinie i Kisajnie. Idąc wzdłuż portowego nabrzeża wychodzimy na **giżyckie moło spacerowe** – największą tego typu budowlę na Mazurach. Giżyckie moło ma długość 406,94 m i ustępuje w Polsce jedynie sopockiemu. Umocniona, betonowa budowla nie biegnie prosto w wodę, jak konstrukcja w Sopocie, tylko po ok. 72 m zmienia kierunek na równoległy do brzegu jeziora, pełniąc rolę falochronu dla portu Żeglugi Mazurskiej oraz Ekomariny. Spacer po giżyckim moło, to jedna z ciekawszych atrakcji Giżycka (fot. 34). Od północnej strony możemy obserwować portową **krzątanię statków i jachtów**, zaś od południowej otwiera się przed naszymi oczyma szeroki wodny przestwór jeziora Niegocin. Z kolei zimą jest to działająca wręcz **hipnotycznie śnieżno-lodowa dal**.



## МІЖ ГІЖИЦЬКИМИ ОЗЕРАМИ (ПЛЯЖ І ПОРТИ НА НЕГОЦІНІ – ЛУЧАНСЬКИЙ КАНАЛ – ОСЕРЕДКИ НА КІСАЙНІ)

З Площі Грюнвальдської вирушаємо у східному напрямку вул. Варшавською, мінаючи по правій стороні євангелістсько-аугсбурзький костел і торгові галереї, після чого звертаємо праворуч на просторе місце для прогулянок Портового Пасажу. Це цілком новий елемент центру Гіжицька, який виникнув на території історичної німецької ділянки з майстернями і складами. Елегантна архітектура пасажу спокушає на прогулянки і відпочинок на лавках біля фонтану чи на терасах кав'ярень. Наша дорога веде до берегів озера Негоцін, куди доберемось від Портового пасажу кладкою, перекинутою над вул. Залізничною і полотном (фот. 31). Кладка є також розкішним оглядовим пунктом, а вже незабаром вона буде продовжена надводною естакадою з оглядовою терасою і спуском на негоцінський мол. Ліворуч від спуску з кладки знаходяться будинки і стінки причалу найбільшого на Мазурах, сучасного **пасажирського порту Екомаріна** з місцями для 138 плаваючих одиниць, забезпеченими енергетичними джерелами і системою прийому нечистот.

Управління порту і портова таверна, разом з технічними і навчально-конференційними приміщеннями, які знаходяться в сучасному і стильно запроектованому будинку, доповнюють портовий клімат. В цьому місці колись знаходився передвоєн-

ний тартак. В порт Екомаріна охоче причалюють «старожили» (фот. 32), які становлять Флотилію Міста Гіжицька. Зі старовинних човнів збирається лише символічна портова оплата.

Від західної сторони з акваторією Екомаріни сусідить портовий **басейн Мазурського Судноплавства (фот. 33)**, звідки **суднами «білого флоту» можна відправитись рейсом** по цілим Великим Мазурським Озерам: до Венгожева, Міколайєк, Руцяного-Ніди, або теж на коротші піші екскурсії по Негоціну і Кісайну. Йдучи вздовж портової набережної вийдемо на **гіжицький прогулянковий мол** – найбільшу того типу споруду на Мазурах. Гіжицький мол завдовжки 406,94 м, і поступається в Польщі тільки сопоцькому. Укріплена, бетонна споруда не простує прямо в воду, як конструкція в Сопоті, а тільки після бл. 72 м змінює напрямок на паралельний до берегу озера, виконуючи роль хвилелому для порту Мазурського судноплавства, а також Екомаріни. Прогулянка по гіжицькому молу є однією з найцікавіших розваг Гіжицька (фот. 34). З північного боку можемо спостерігати **портову метушню суден і яхт**, а з півдня відкривається перед нашими очима широкий водний простір озера Негоцін. В свою чергу взимку це діюча просто **гіпнотично сніжно-льодова даль**.

Jezioro **Niegocin** to siódme, co do wielkości polskie jezioro (trzecie na Pojezierzu Mazurskim), swoją powierzchnią obejmujące obszar 26,04 km kw., przy maksymalnej głębokości – 39,7 m. Jest to obszerna, owalna niecka tzw. moreny dennej o 35 km linii brzegowej. Dookoła jeziora wiedzie **atrakcyjny szlak dla wypraw rowerowych**. Nazwa jeziora wywodzi się z rdzenia staropruskiego (Newotin, Nogothin, Newetejn), oznaczającego prawdopodobnie łysy, pozbawiony lasu oraz płaski brzeg. Ze względu na szeroką, otwartą dla działania wiatru i wygodną do manewrowania powierzchnię, Niegocin jest znakomitym akwenem do **uprawiania żeglarstwa (fot. 35)**. Każdego lata odbywają się na nim liczne regaty, kumulujące się w lipcu i sierpniu, m.in. podczas tzw. Giżyckiego Tygodnia Żeglarskiego. Zimą, o ile lodu nie przysypie zbyt gruba warstwa śniegu, Niegocin opanowują **kolorowe snowkity, skutery śnieżne, psie zaprzęgi**, i amatorzy **nordic walking**, ale przede wszystkim sympatycy **żeglarstwa i windsurfingu lodowego**. Holenderski mistrz bojerowy Wim van Acker, który w 1966 r. przywiózł do Giżycka pierwszy **ślizg lodowy klasy DN**, stwierdził, iż jezioro Niegocin to jeden z najlepszych europejskich akwenów bojerowych. Doceniono to, lokalizując tutaj w 1994 r. 21. Bojerowe Mistrzostwa Świata w klasie DN (w 2013 r. rozgrywane tu były Bojerowe Mistrzostwa Europy w klasie DN oraz Międzynarodowe Bojerowe Mistrzostwa Polski w klasie Monotyp XV, **fot. 36**).



39



35

Z mola możemy zejść wprost na giżycką **plażę miejską (fot. 37)** nad Niegocinem. Latem jest to nie tylko **miejsce plażowania i kąpieli**, ale również rozlicznych **impresz kulturalno-rozrywkowych i sportowych**. Odbywały się tutaj m.in. rozgrywki finału Mistrzostw Polski w Siatkówce Plażowej Kobiet oraz wielkie koncerty rozrywkowe pod egidą ogólnopolskich stacji telewizyjnych i radiowych. W 2006 r. prezentowały się tutaj niezwykle licznie zebranej publiczności, piękne finalistki konkursu **Miss World**. Od 2010 roku do wodnych atrakcji nadniegocińskiej plaży dołączyły coroczne, emocjonujące **pokazy powietrzne**, wykonywane przez międzynarodowych mistrzów lotniczych w ramach imprezy Mazury AirShow (**fot. 38**).

Okazuje się, że giżycka plaża miejska może być również wykorzystywana z powodzeniem w okresie zimowym. Podczas organizowanego zimą Wielkiego Święta Łodu mieszkańcy Giżycka i goście mogą pograć w **curling, poślizgać się na bojerach, iceboardach**, skuterach śnieżnych, czy pognać w śnieżną dal psim zaprzęgiem (**fot. 39**). Uzdolnieni artystycznie biorą udział w **tworzeniu lodowych rzeźb**, zaś najodważniejsi – próbują na własnej skórze jaką **temperaturę ma woda w przerebli**.





38



36



37

Озеро **Негоцін** – це сьоме за величиною польське озеро (третє на Мазурському Поозер'ю), яке обіймає свою поверхню обшар 26, 04 км2, при максимальній глибини – 39,7 м. Це обширна, овальна балія т.зв. основної морени в 35 км берегової лінії. Довкола озера проходить привабливий **шлях для екскурсій на велосипеді**. Назва озера походить від старопруського кореня (Невотін, Ноготін, Неветейн), що, ймовірно, означає лисий, позбавлений лісу або плоский берег. Зважаючи на широкую, відкриту для поривів вітру і вигідну для маневрування поверхню, Негоцін є прекрасною акваторією для того, щоб **займатися вітрильництвом (фот. 35)**. Щоліта на ньому відбуваються численні регати, які нагромаджуються в липні і серпні, зокрема, під час т.зв. Гіжицького Тижня Вітрильництва. Взимку, оскільки лід не присипає дуже грубим шаром снігу, Негоцін опановують кольорові **сноукайти, снігоходи, собачі упряжки**, і аматори **нордтік вокінгу**, але передусім симпатизуючі **вітрильництву і віндсерфінгу на льоду**. Голландський чемпіон з буєру Вім ван Аккер, котрий в 1966 р. привіз в Гіжицько перший **буєр класу DN**, ствердив, що озеро Негоцін це одна з найкращих європейських акваторій для буєру. Це було оцінено, організовуючи тут в 1994 р. 21 Чемпіонат Світу з Буєру в класі DN (в 2013 р. тут відбувся Чемпіонат Європи з Буєру в класі DN і Міжнародний Чемпіонат Польщі з Буєру в класі Монотип XV, **фот. 36**).

З молу можемо зійти прямо на гіжицький **міський пляж (фот. 36)** на Негоціні. Влітку це не тільки місце **загорання і купання**, але теж різних **культурно-розважальних і спортивних заходів**. Тут відбувались, зокрема, розигри фіналу Чемпіонату Польщі з Пляжного Волейболу серед жінок, а також великі розважальні концерти під егідою загальнопольських телевізійних і радіостанцій. В 2006 р. представлялись тут незвично численній публіці прекрасні фіналістки конкурсу **Міс Світу**. Починаючи з 2010 р. до водних атракцій пляжу на Негоціні додали щорічні, емоційні повітряні покази, виконувані міжнародними чемпіонами з **авіаційних видів спорту** в рамках заходу Mazury AirShow (**фот. 38**).

Виявляється, що гіжицький міський пляж може також з успіхом використовуватись в зимовий період. Підчас організованого зимою Великого Свята Льоду мешканці Гіжицьку і гості можуть пограти в **керлінг, поковзатись на буєрах, айсбордах, снігоходах** чи помчати в сніжну далину упряжкою псів (**фот. 39**). Художньо здібніші беруть участь в створенню **льодових скульптур**, а найхоробріші – пробувають на власній шкурі яка **температура води в прорубу**.

Nadniedogocińska plaża oddzielona jest od miasta uroklivym, parkowym starodrzewem. Ten piękny park, sięgający nasypu linii kolejowej, przez całe lata łączył funkcje rekreacyjne z ideologicznymi. W czasach nazizmu nosił imię gauleitera Prus Wschodnich – Ericha Kocha, zaś w okresie PRL-u nadano mu imię Janka Krasickiego. Solidny glaz narzutowy na jednym z trawników cierpliwie dźwigał kolejne tabliczki pamiątkowe, aż pod koniec XX stulecia przeniesiono go w całości do parku przy zamku giżyckim, gdzie upamiętnia obecnie Rogera Goemaere. Na polanie w pobliżu torów kolejowych ulokowany jest **skatepark**, gdzie można spróbować swoich sił na desce lub rolkach. Natomiast aleja, biegnąca w bezpośrednim sąsiedztwie plaży, wiedzie ku **portom i tawernom**, skupionym u ujścia Kanalu Łuczńskiego do Niegocina. Najpierw natrafiamy na siedzibę **Międzyszkolnej Bazy Sportów Wodnych**, której zawodnicy osiągają wspaniałe wyniki sportowe – w 2010 r. startująca w barwach MBSW Giżycko załoga w składzie: Krzysztof Małecki (sternik) i Mikołaj Mickiewicz, zdobyła tytuł **Żeglarskich Mistrzów Świata w klasie Cadet**. Niedługo młodzi żeglarze wy-

korzystywali na swoje szkoleniowe centrum stojący tutaj stylowy, drewniany budynek dawnej plażowej przebieralni, ale w latach siedemdziesiątych ubiegłego stulecia zniszczył go pożar.

Port MBSW stał się znany w całym kraju dzięki popularnemu serialowi telewizyjnemu „Przystań”, ukazującemu przygody mazurskich ratowników wodnych. Tutaj mieściła się filmowa Baza „Przystań Giżycko” (fot. 40). Natomiast prawdziwa baza **Mazurskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego** mieści się obecnie na terenie portu Ekomarina, gdzie stacjonują **profesjonalne łodzie ratunkowe i wodne karetki pogotowia**. To z tej centrali mazurscy ratownicy roztaczają opiekę nad bezpieczeństwem wodniaków na całym szlaku Wielkich Jezior Mazurskich. Ta opieka okazała się szczególnie potrzebna w sierpniu 2007 r., kiedy nagle uderzyła tutaj wichura o niespodziewanej sile, zwana „białym szkwałem”. Osiągający 12 stopni w skali Beauforta wiatr przewrócił i zatopił kilkadziesiąt jachtów.

## BAZA „PRYZSTAŃ” GIŻYCKO

38



Пляж на Негоціні відділений від міста парковими старими деревами. Цей чудовий парк, що досягає до насипу залізничної колії, протягом років поєднував функції рекреаційні з ідеологічними. В нацистських часах носив ім'я гауляйтера Еріха Коха, а протягом періоду ПНР йому привласнено ім'я Янка Красицького. Солідний валун на одному з газонів терпляче тримав на собі чергові меморіальні дошки. Аж в кінці ХХ століття його повністю перенесено до парку біля гжицького замку, де тепер увіковічує Роже Гоемера. На поляні, близько залізничних колій, знаходиться **скейтпарк**, де можна спробувати свої сили на скейті чи на роликівих ковзанах. Натомість алея, що простяглася в безпосередній близькості від пляжу, веде до **портів і таверн**, сконцентрованих у гирла Лучанського Каналу до Негоціна. Спочатку натрапимо на резиденцію **Міжшкільної Базис Водних Видів Спорту**, спортсмени якої досягають прекрасних результатів у змаганнях – в 2010 р. стартуюча в кольорах МБВС Гжицько команда у складі: Кшиштоф Малецкі (штурман) і Міколай Міцкевіч, здобула титул **Вітрильних Чемпіонів**

**Світу в класі Кадет.** Колись молоді вітрильники використовували в якості свого тренінгового центру стоячий тут стильний, дерев'яний будиночок колишньої гляжної роздягальні, але в сімдесятих роках минулого століття його знищила пожежа.

Порт МБВС став відомим в цілій країні завдяки популярному телевізійному серіалу **«Пристань»**, демонструючому пригоди мазурських водних рятувальників. Тут знаходилась фільмова База **«Пристань Гжицько»** (фот. 40). Натомість справжня база **Мазурської Добровільної Швидкої Допомоги** тепер знаходиться на території порту Екомаріна, де пришвартовані **професійні рятувальні човни і водні карети швидкої допомоги**. З цього головного управління мазурські рятувальники опікуються безпекою купальників і спортсменів на всьому шляху Великих Мазурських Озер. Та опіка виявилась особливо потрібна в серпні 2007 р., коли раптом вдарив вітровий неочікуваної сили, названий **«білий шквал»**. Досягаючи 12 балів за шкалою Бо-форта, вітер перевернув і потопив декілька десятків яхт.





Z portu MBSW już tylko krok do żeglarskiego centrum Giżycka, w jakie latem przekształca się **przystań jachtowa i tawerna** u ujścia Kanału Giżyckiego (Łuczańskiego) do jeziora Niegocin. Swoją charakterystyczną, ryglową architekturą (tzw. murem pruskim) wyróżnia się tutaj podcieniowy budynek dawnego schroniska młodzieżowego, wybudowanego w 1929 r. (fot. 41) W okresie powojennym mieściło się w nim schronisko PTTK oraz siedziba **Klubu Działalności Podwodnej „Płetwal”**. U samego wylotu kanału na Niegocin funkcjonuje **betonowy pirs**, który jest **tradycyjnym miejscem spacerów**, zwłaszcza tych o zachodzie słońca, a jednocześnie spełnia rolę falochronu dla przystani jachtowej, w której zatrzymuje się większość żaglówek, przepływających się z południa na północ szlaku Wielkich

Jezior Mazurskich. **Tutaj kładzie się maszty**, aby móc wypłynąć na Kanał Łuczański i najwygodniej oczekiwać na otwarcie **przeprawy pod mostem obrotowym**, a przy okazji można coś zjeść i wypić w funkcjonujących na samej linii brzegowej tawernach.

W ostatnich latach ulokowała się tu również **przystań czarterowa szybkich łodzi hybrydowych oraz tzw. hausbootów** – mieszkalnych motorówek, dostępnych do wynajęcia bez potrzeby posiadania uprawnień motorowodnych. Po drugiej stronie kanału wyniosły maszty swojej „latarni jeziorowej” sygnalizuje wejście do obszernego basenu portowego **Mazurskiego Jacht Klubu LOK** (fot. 42), dawniej siedziby pierwszego mazurskiego klubu żeglarskiego „Masovia”.





З порту МБВС вже тільки крок до вітрильного центра Гжицька, який влітку перетворюється на **пристань яхт і таверни** в гирлі Гжицького (Лучанського) Каналу в озеро Негоцін. Своєю характерною, ригельною архітектурою (т.зв. пруським муром), тут вирізняється будинок колишньої молодіжної бази з підтінням, збудований в 1929 р. (фот. 41). В повоєнний період в ньому знаходилась база Польського Туристично-Краєзнавчого Товариства і резиденція **Клубу Підводної Діяльності «Синій кит»**. У самого в'їстя каналу у Негоцін функціонує **бетонний пірс**, котрий є **традиційним місцем прогулянок**, особливо під час заходу сонця, а водночас виконує роль хвилелому для пристані яхт, в якій затримується більшість вітрильників, що переправляються з півдня на північ шляху Великих Мазурських Озер. **Тут кладуть щогли**, щоб вплисти до Лучанського Каналу і найзручніше очікувати на **відкриття переправи під поворотним мостом**, а при нагоді можна щось з'їсти і випити у тавернах, що працюють безпосередньо на береговій лінії.

У останні роки тут також помістилась чартерна **пристань швидких гібридних човнів і т.з. прогулянкових катерів** – жилих моторок, доступних для винайму без вимоги володіння водно-моторними повноваженнями. З другого боку каналу висока щогла своєрідного «озерного ліхтаря» сигналізує про

вхід до просторого портового басейну **Мазурського Яхт Клубу LOK (фот. 42)**, колишньої резиденції першого мазурського вітрильного клубу – «Мазовія».



42

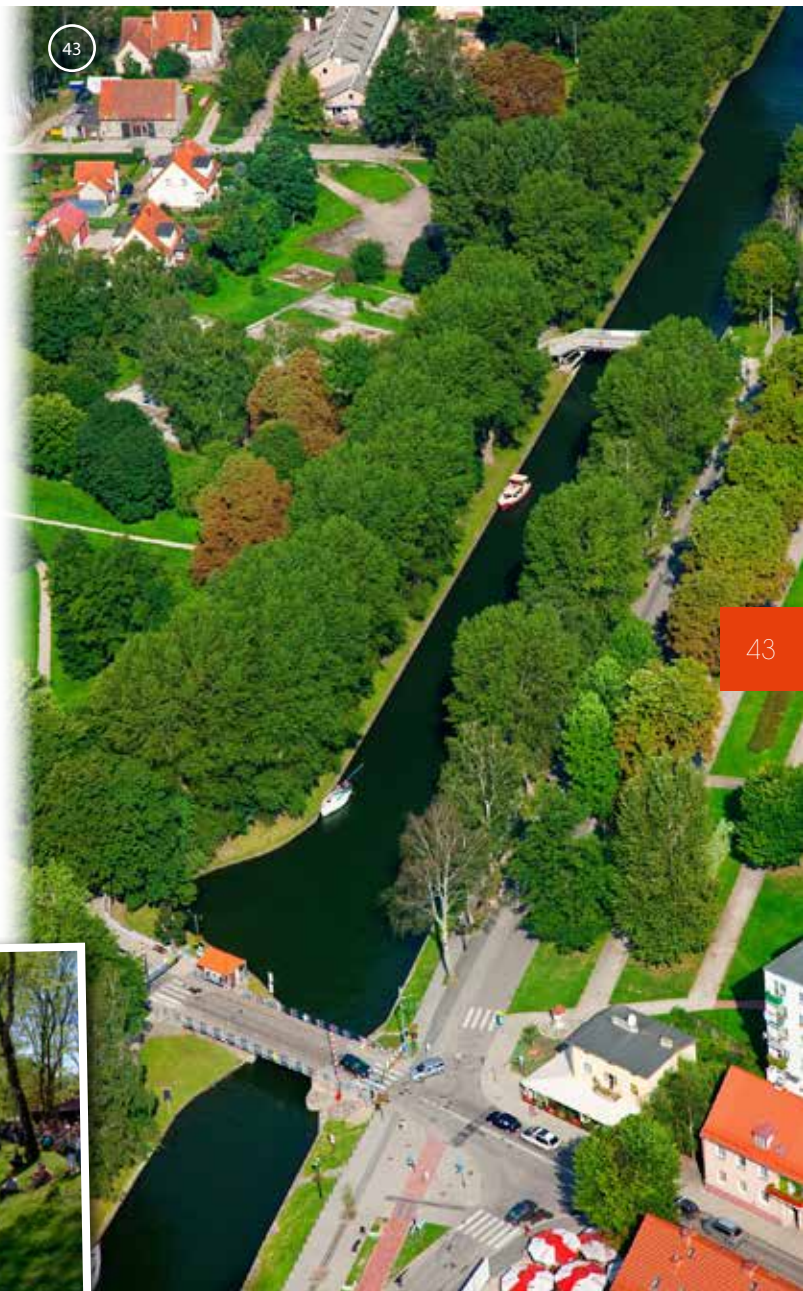
**K**anał Giżycki (Łuczański) (fot. 43) jest najstarszym kanałem powstałym w ramach udrożnienia żeglugi na Wielkich Jeziorach Mazurskich. Przekopano go w latach 1765-1772, wykorzystując istniejące koryto strugi łączącej Niegocin z niewielkim jeziorem Wojsak. Kanał ma długość 2,13 km oraz głębokość sięgającą 1,9 m. Oczyszczono go gruntownie i pogłębiono w latach 40. XIX wieku. Łączy on jezioro **Niegocin z jeziorem Kisajno**, będącym wysuniętym najdalej na południe akwenem zespołu Mamr – drugiego pod względem wielkości jeziora Polski. Kanał oddziela od centrum zachodnią część miasta, zwaną „Wyspą Giżycką” – obszar otoczony wodami jezior: Niegocina, **Kisajna i Tajt** oraz linią kanałów: Giżyckiego (Łuczańskiego), Niegocińskiego (Wilkaskiego) i Pięknogórskiego. Jest to bardzo ruchliwy latem szlak przewoźny pomiędzy północnymi i południowymi akwenami Wielkich Jezior Mazurskich.

Ruszając wzdłuż nabrzeża kanału w kierunku północnym, przechodzimy przez niewielki **plac Andrzeja „Balona” Tarasiewicza** – legendarnego instruktora swobodnego nurkowania – wychowawcy pokoleń mazurskich pletwonurków, współtwórcy Stowarzyszenia „Wspólnota Mazurska” i działacza PTTK, po czym docieramy do mostu kolejowego zbudowanego w 1868 r. Za mostem kolejowym wkraczamy na **szeroką promenadę ul. Nadbrzeżnej** – ulubione miejsce **weekendowych spacerów** giżycczan, zamieniające się latem w gwarny, turystyczny deptak z widokiem na nieustającą **paradę jednostek pływających**, pokonujących wody kanału. Mijamy położony na drugim brzegu zamek i most obrotowy po czym dochodzimy do pieszej kładki, przerzuconej wysoko nad lustrem wody, skąd ściele się ładny widok.



**Гіжицький (Лучанський) Канал (фот. 43)** є найстарішим каналом, який повстав в рамках реканалізації судноплавства на Великих Мазурських Озерах. Його прокопано в 1765-1772 роках, використовуючи існуюче русло струмка, що з'єднував Негоцін з невеликим озерцем Войсак. Канал завдовжки 2,13 км і глибиною 1,9 м. В 40-х роках XIX століття його було ґрунтовно очищено і поглиблено. Він з'єднує озеро **Негоцін з озером Кісайно**, будучи якнайдалі висунутий на південь акваторією комплексу Мамр – другого за величиною озера Польщі. Канал відділяє від центра західну частину міста, названу «Гіжицьким островом» простір, оточений водами озер: Негоціна, **Кісайна і Тайт**, а також низкою каналів: Гіжицького (Лучанського), Негоцінського (Вілкаського) і Пеньногурського. Влітку це дуже рухливий переправний шлях між північними і південними акваторіями Великих Мазурських Озер.

Вирушаючи вздовж набережної каналу в північному напрямку, проходимо через невелику **площу Анджея «Балона» Тарасевича** – легендарного інструктора вільного пірнання – вихователя поколінь мазурських аквалангістів, співзасновника Товариства «Мазурська Спільнота» і діяча Польського Туристично-Краєзнавчого Товариства. Після цього доходимо до залізничного мосту, збудованого в 1868 р. За залізничним мостом вступаємо на **широку променаду вул. Надбережної** – улюблене **місце уїк-ендних прогулянок** мешканців Гіжицька, яка влітку перетворюється на шумне, туристичне місце з видом на безперервний **парад плаваючих одиниць**, переборюючих води каналу. Минаємо розташований на другому березі замок і переворотний міст після чого доходимо до пішої кладки, високо перекинутої над дзеркалом води, звідки розкривається гарний вид.



**P**o prawej stronie za kładką stoi budynek, wybudowany w 1920 r. jako willa rodziny Schulz – właścicieli uruchomionej w 1899 r. **stoczni, produkującej jachty żaglowe i motorowe oraz stateczki i barki** pływające po jeziorach mazurskich. Nieco dalej, na wysokości niewielkiej kładki, otwiera się widok na położony po przeciwległej stronie kanału obszerny basen portowy dawnej stoczni Schulza (**fot. 44**), a obecnie bazy remontowej i zimowej przedsiębiorstwa Żegluga Mazurska. Idąc dalej wschodnim nabrzeżem kanału dochodzimy do masywnej, betonowej konstrukcji mostu drogowego na tzw. szosie obwodowej. Obwodnicę miasta, wraz z tym mostem, pobudowano w latach 1939-1940.

Za mostem obwodowym po prawej stronie kanału rozciągają się ogródki działkowe. Po chwili dojdziemy do **drewnianego mostku na dawnej Wojsackiej Strudze** – do tego miejsca przy budowie Kanału Giżyckiego (Łuczańskiego) wykorzystano koryto istniejącego wcześniej ciek wodnego. Za mostkiem stoi stary, omszały głaz pamiątkowy (**fot. 45**), który przetransportowano w 1913 r. z wyspy Gilmy na Jeziorze Dobskim i ustawiono tutaj na cześć Friedricha Dewischeita (1805-1884) – poety i kompozytora, autora pieśni „Wild flutet der See” (Dziko szumi jezioro), która stała się nieoficjalnym hymnem wschodniopruskich Mazur. W czasach międzywojennych rybacy, **powracający tędy z połowów** na Mamrach, zdejmowali przed owym kamieniem czapki, traktując go również jako miejsce pamięci o tych, którym nie udało się powrócić, bowiem pochłonął ich wodny żywioł.



Праворуч за кладкою стоїть будиночок, збудований у 1920 р. в якості вілли родини Шульц – власників запущеної в 1899 р. верфі, що виготовляє вітрильні і моторні яхти, а також суденця і барки, плаваючі по мазурських озерах. Трошки далі, на висоті невеликої кладки, відкривається вид на розташований з протилежного боку каналу просторий портовий басейн колишньої верфі Шульців (фот. 44), а тепер – ремонтної і зимової бази підприємства Мазурське Судноплавство. Ідучи далі східною набережною каналу доходимо до масивної, бетонної конструкції дорожнього мосту на т.зв. окружному шосе. Окружна дорога міста, разом з тим мостом, була побудована в 1939-1940-х роках.

За окружним мостом з правої сторони каналу розтягуються ділянкові сади. За хвилину дійдемо до **дерев'яного містка на колишньому Войсацькому Струмку** – до цього місця при будові Гіжицького (Лучанського) Каналу, використано русло існуючого раніше водного потоку. За містком стоїть старий, замшілий меморіальний камінь (фот. 45), який перевезено у 1913 р. з острова Гіли на Добському Озері і встановлено тут на честь Фрідріха Девішайта (1805-1884) – поета і композитора, автора пісні „Wild flutet der See“ («Дико шумить озеро»), яка стала неофіційним гімном східнопруських Мазур. В міжвоєнний період, рибаки, **повертаючись туди з уловів** на Мамрах, знімали перед цим камінем шапки, трактуючи його також як місце пам'яті о тих, кому не вдалося повернутись, бо поглинула їх водна стихія.



**N**a przeciwległym brzegu kanału rozciąga się osiedle mieszkaniowe, rozbudowane w latach trzydziestych ubiegłego stulecia. Wzdłuż brzegu ciągnie się charakterystyczna zabudowa jednorodzinna tzw. kochówek (fot. 46). Nazwa ta pochodzi od nazwiska faszystowskiego gauleitera Prus Wschodnich – Ericha Kocha, który wprowadzał na Mazurach nazistowską politykę socjalną. **Kochówki** pozwalały robotnikom rolnym i leśnym na posiadanie własnego domku z ogródkiem w oparciu o niskoprocentowe, państwowe pożyczki. Budowane były według standardowego projektu na planie prostokąta o powierzchni ok. 50 m kw., jako murowane budyneczki o dwuspadowym dachu, którego kąt nachylenia nie przekraczał 45 stopni, spłaszczonym u dołu i wspartym na murowanym gzymsie.

Dochodzimy do ostatniego mostu na Kanale Łuczańskim (Giżyckim) – przebudowanego w okresie międzywojennym z konstrukcji drewnianej na betonową tzw. Mostu Pierkunowskiego. Po chwili dotrzemy do **skupiska hoteli i przystani jachtowych** rozlokowanych wokół północno-zachodnich brzegów zatoki Tracz jeziora Kisajno, do której uchodzi Kanał Łuczański (fot. 47). Są tutaj **dogodne kąpieliska, liczne punkty czarteru sprzętu wodnego oraz gościnne tawerny**, a z pomostów rozciąga się przestranny widok na jezioro, który szczególnie polecamy o zachodzie słońca.



На протилежному березі каналу розташовується жилий масив, розбудований в тридцятих роках минулого століття. Вздовж берега тягнеться характерна забудова для однієї родини, т.зв. кохувки (фот. 46). Ця назва походить від прізвища фашистського гауляйтера Східної Пруссії – Еріха Коха, який впроваджував на Мазурах нацистську соціальну політику. **Кохувки** дозволяли робітникам, працюючим в сільському господарстві і лісі, володіти власним будиночком з садом на підставі низьковідсоткових, державних позик. Їх будували згідно зі стандартним проектом на прямокутному плані поверхнею бл. 50 м<sup>2</sup>, як муровані будиночки з двоскатним дахом, кут нахилу якого

не перевищував 45 градусів, сплющеному внизу і опертому на мурований карниз.

Доходимо до останнього мосту на Лучанському (Гіжицькому) каналі – перебудованого в міжвоєнний період з дерев'яної конструкції на бетонну, т.зв. Перкуновського Моста. За хвилину дійдемо до **згромадження готелів і яхтових пристаней**, які знаходяться довкола північно-західних берегів затоки Трач озера Кісайно, до якої впадає Лучанський Канал (фот. 47). Тут є **зручні купальні, численні пункту чартеру водного спорядження і гостинні таверни**, а з помостів відкривається просторий вид на озеро, котрий особливо рекомендуємо під час заходу сонця.



47

47

**P**owracając na Most Pierkunowski, kierujemy się dalej aleją Wojska Polskiego, wzdłuż poniemieckich koszar, użytkowanych obecnie przez giżycki garnizon WP. Po osiągnięciu ronda powinniśmy skrócić w prawo i po chwili dojdziemy do ul. Moniuszki. W dole po drugiej stronie ulicy leży jezioro Popówka Mała, a za nim rozciąga się stadion giżyckiego **Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji, boiska piłkarskie**, a także **korty tenisowe**. Vis a vis stadionu znajduje się wejście do Ośrodka Przygotowań Olimpijskich **Centralnego Ośrodka Sportu**. Na obszernym, w większości zadrzewionym obszarze przy południowym brzegu jeziora Kisajno znajduje się cały **kompleks nowoczesnych obiektów sportowych i wypoczynkowo-rekreacyjnych z halą sportowo-widowiskową, hotelami, domkami campingowymi, kąpieliskiem, wypożyczalnią sprzętu wodnego, portem jachtowym**. Ze skarpy nad kąpieliskiem i tarasu zlokalizowanej tam restauracji, rozpościera się **wspaniały widok na zatokę Tracz i jezioro Kisajno (fot. 48)**. Przylegające do ośrodka **tereny leśne** są idealną przestrzenią dla uprawiania **jazdy konnej**. Giżycki COS jest z powodzeniem wykorzystywany do wypoczynku i treningu przez reprezentantów Polski, ale odbywają się tu też oficjalne imprezy, takie jak np. Indywidualne Mistrzostwa Polski w Gimnastyce Artystycznej w 2012 r.

**Spacerkiem wzdłuż brzegu jeziora Kisajno** możemy przejść na teren kolejnego ośrodka wypoczynkowo-sportowego nad Kisajnem – Międzynarodowego Centrum Żeglarstwa i Turystyki Wodnej (dawny „Almatur”). Jest to obiekt wręcz legendarny wśród pokoleń polskich studentów, a **wielkie oczy**, wymalowane na kapitancie portu jachtowego od lat 60. ubiegłego stulecia wskazują żeglarzom płynącym z północy, iż zbliżają się do gościnnych przystani Giżycka (fot. 49). W „almaturowskim” hangarze spoczywa kadłub „**Rekina**” – legendarnego jachtu, który zagrał w debiutanckim **filmie Romana Polańskiego – „Nóż w wodzie”**. Z pomostów przystani widać w całej krasie upstrzone wyspami Kisajno.

**Jezioro Kisajno (fot. 50)** to drugie z wielkich giżyckich jezior, stanowiące południową odnogę kompleksu wodnego jeziora Mamry. Jezioro ma powierzchnię 18,96 km kw. i osiąga głębokość 25 m. Znajduje się na nim **14 wysp**, których zgrupowanie w zachodniej części jeziora tworzy **niezwykle malowniczy, pełen zatok i cieśnin, Łabędzi Szlak** – warto tam pobuszować **kajakiem lub żaglówką**, albo wybrać się na regularny **rejs spacerowy statkiem „białej floty”** z Giżycka, przy czym trzeba pamiętać, że wszystkie wyspy są **rezerwatami przyrody** i wstęp na nie jest zabroniony.





**В**ертаючись на Перкуновський Міст, керуємось далі алеєю Польського Війська, вздовж колишніх німецьких казарм, які тепер використовує гіжицький гарнізон ПВ. Як дійдемо до кільця, треба повернути праворуч і за хвилину дійдемо до вул. Монюшка. Внизу по іншій стороні вулиці знаходиться озеро Мала Попувка, а за ним – стадіон гіжицького **Міського Осередку Спорту і Рекреації, футбольні поля, а також тенісні корти**. Навпроти стадіону знаходиться вхід до Осередку Олімпійської Підготовки **Центрального Осередку Спорту**. На обширному, в більшості лісистому просторі на південному березі острова Кісайно знаходиться цілий **комплекс сучасних спортивних і відпочинково-рекреаційних об'єктів зі спортивно-видовищним залом, готелями, кемпінговими будиночками, купальнями, прокатом водного спорядження, яхтовим портом**. З укосу над купальнею і тераси реставрації, яка там знаходиться, відкривається захоплюючий **вид на затоку Трач і озеро Кісайно (фот. 48)**. Прилягаючі до осередку лісні терени є ідеальним простором для занять **кінною їздою**. Гіжицький Центральний Осередок Спорту з успіхом використовується для відпочинку і тренінгу членами збірної Польщі, але тут відбуваються теж і офіційні заходи, такі як, нагр., Індивідуальний Чемпіонат Польщі з Художньої Гімнастики в 2012 р.

**Прогулюючись вздовж берегу озера Кісайно** можемо перейти на територію наступного відпочинково-спортивного осередку на Кісайні – Міжнародного Центру Вітрильництва і Водного Туризму (колишній **«Альматур»**). Це просто легендарний об'єкт серед поколінь польських студентів, а **великі очі**, намальовані на управлінні яхтового порту з 60-х років минулого століття показують вітрильникам, які пливуть з півночі, що вони наближаються до гостинних пристаней Гіжицька (фот. 49). В «альматурівському» ангарі спочиває корпус **«Акули»** - легендарної яхти, яку зняли в **дебютному фільмі Романа Поланські – «Ніж у воді»**. З помостів пристані у всій красі видно Кісайно, цятковане островами.

**Озеро Кісайно (фот. 50)** – це друге з великих гіжицьких озер, яке являє собою південний рукав водного комплексу озера Мамри. Озеро займає поверхню 18,96 км<sup>2</sup>, а глибина сягає 25 м. На озері знаходиться **14 островів**, нагромадження яких у західній частині озера створює **незвично мальовничий, повний затоки і протоки, Лебединий Шлях**. Там слід погайсати на **байдарці чи на вітрильнику**, або вирушити в **регулярний рейс прогулянковим катером «білої флотилії»** з Гіжицька, при чому слід пам'ятати, що всі острови є **природними заповідниками** і вхід на них заборонений.

50





## GIŻYCKO Z GÓRY (WIEŻA CIŚNIEŃ – ALEJA LIPOWA – LAS MIEJSKI)

Na wschód od Placu Grunwaldzkiego prowadzi główna arteria Giżycka – ul. Warszawska. Na wysokości skrzyżowania z ul. Kętrzyńskiego w prawo odbiega przestronny **Pasaż Portowy**, łączący centrum miasta, poprzez kładkę nad torami kolejowymi, z **portem pasażerskim Ekomarina** nad jeziorem Niegocin. Nieco dalej w przedwojennej zabudowie północnej pierzei ul. Warszawskiej wyróżnia się niewielka **kamieniczka, oznaczona nr 17**, ustawiona na wysokim ganku szczytem do ulicy (**fol. 51**). Pochodząca z pierwszej połowy XIX stulecia budowla świadczy o dawnym poziomie ulicy, która pierwotnie biegła na wysokości wejścia do budynku. Podczas przebudowy obecnej ul. Warszawskiej w 1866 r. zniwelowano znajdujące się tutaj wzgórze – różnicę poziomów widać właśnie po wysokości ganku owej kamieniczki. Za czasów niemieckich mieściła się w niej piekarnia Ottona Regelskiego, zaś od lat dziewięćdziesiątych XX stulecia jest to siedziba Stowarzyszenia „Wspólnota Mazurska”. Mieściła się tu również kulturalna kawiarenka Jazz Club Galeria – miejsce wielu ciekawych **wernisaży, spotkań oraz występów popularnych artystów**. Obecnie kamieniczka jest remontowana po pożarze. Na budynku obok znajduje się tablica pamiątkowa ku czci historyka i rewindykatora polskości Mazur – Wojciecha Kętrzyńskiego (1838-1918, **fol. 52**), który urodził się w stojącym tu nigdyś domu.

Nieco dalej do ul. Warszawskiej przylega obszar dawnego cmentarza. W latach 70. ubiegłego stulecia, z jego południowej, graniczącej z ulicą części, usunięto nagrobki, splantowano grunt i wytyczono nowe aleje, tworząc park. Ze względu na powojenne pochówki polskich osadników, zachowano północną część cmentarza, zawierającą m.in. pomnik i kwatery żołnierskie z pierwszej wojny światowej. Park zrewitalizowano w 2012 r., od strony ul. Warszawskiej ozdabiając go fontanną. Podczas prac przy jej budowie natknięto się na szczątki ludzkie, które spoczną w ossuarium, upamiętniającym pokolenia mieszkańców Lötzen (niemiecka nazwa Giżycka) – ewangelików, katolików i Żydów (w części zachodniej cmentarza zlokalizowany był kirkut).

Na wysokości parku od ul. Warszawskiej odbiega w kierunku południowym **ul. Dąbrowskiego**, zabudowana ładnymi, eklektycznymi kamieniczkami z przełomu XIX i XX w. Warto zboczyć, aby je obejrzeć, a szczególnie reprezentacyjną willę rodziny Lehmann, wystawioną w 1897 r. (**fol. 53**) – w pieczołowicie odrestaurowanym budynku mieści się obecnie hotel.





## ГІЖИЦЬКО З ГОРИ

ВОДОНАГНІТНА ВЕЖА – ЛИПОВА АЛЕЯ  
– МІСЬКИЙ ЛІС)

На схід від Площі Грюнвальдської йде головна артерія Гіжицька – вул. Варшавська. На висоті перехрестя з вул. Кетшинського праворуч знаходиться **Портовий Пасаж**, який з'єднує центр міста, через кладку над залізничним полотном, з **пасажирським портом Екомаріна** на озері Негоцін. Трошки далі, в передвоєнній забудові північної сторони вул. Варшавської звертає на себе увагу невелика **кам'яничка під номером 17**, поставлена на високому ганку шпилем до вулиці (**фот. 51**). Будівля з першої половини XIX століття свідчить про давній рівень вулиці, котра була спочатку на висоті входу до будинку. Під час перебудови теперішньої вул. Варшавської в 1866 р. знівельовано узгір'я, яке тут знаходиться, – різницю рівнів видно по висоті ганку цієї кам'яниці. За німецьких часів тут знаходилась лікарня Отто Регельського, а з дев'яностих років XX століття – це резиденція Товариства «Мазурська Спільнота». Тут знаходилась теж культова кав'ярня Jazz Club Galeria – місце багатьох **цікавих вернісажів, зустрічей і виступів популярних артистів**. Тепер кам'яницю ремонтують після пожежі. На сусідньому будинку знаходиться меморіальна дошка на честь історика і борця за повернення польськості Мазурам – Войцеха Кетшинського (1838-1918, **фот. 52**), який народився у будинку, котрий колись стояв на цьому місці.

Трошки далі до вул. Варшавської прилягає територія давнього кладовища. В 70-х роках минулого століття, з його південної, граничної з вулицею частини усунули надгробки, вирівняли ґрунт і визначили нові алеї, створюючи парк. Беручи під увагу повоєнні поховання польських осадників, збережено північну частину цвинтаря, де були, зокрема, пам'ятник і солдатські постолі з Першої світової війни.

Парк відновлено в 2012 р., прикрасивши його зі сторони вул. Варшавської фонтаном. Під час праць над його спорудженням наткнулися на людські рештки, котрі будуть спочивати в оссуарію, який увіковічить покоління мешканців Лютцену (німецька назва Гіжицька) – евангелістів, католиків і юдеїв (в західній частині кладовища знаходився єврейський цвинтар).

На висоті парку, від вул. Варшавської в південному напрямку відходить **вул. Домбровського**, забудована гарними, еkleктичними кам'яницями зламу XIX і XX ст. Слід звернути, щоб її подивитись, а особливо - представницьку віллу родини Леманн, збудовану в 1897 р. (**фот. 53**) – в дбайливо відреставрованому будинку тепер знаходиться готель.



52



53

Kierujemy się dalej ul. Warszawską na wschód. Warto zwrócić uwagę na ciekawą sztukaterię frontonu jednej z zabytkowych kamieniczek po prawej stronie ulicy (fot. 54). Po chwili dojdziemy do masywnego budynku sądu wybudowanego w 1865 r., naprzeciwko którego stoi budynek Domu Pomocy Społecznej, będący zmodernizowaną współcześnie wersją niemieckiego „domu pogodnej starości” (Feierabendhaus) z 1869 r.

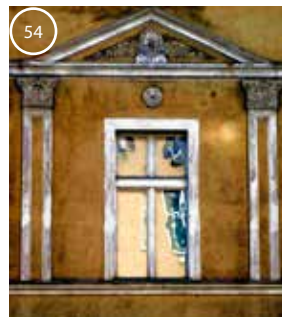
Przy skrzyżowaniu ul. Warszawskiej z ulicami: Bohaterów Westerplatte i Wodociągową wznosi się pagórek, na którym stoi dawna **Wieża Ciśnień** zbudowana w 1900 r. na wzór gotyckiej baszty zamkowej (fot. 55). Obiekt ten w ostatniej dekadzie XX w. przestał pełnić swoją rolę. Obecnie dawna wieża ciśnień to **znakomity punkt widokowy. Z wysokości 162 m n.p.m** podziwiać można **pejzaż miasta (fot. 56) i jeziora Niegocin**. W południowo-wschodniej stronie wodnej przestrzeni Niegocina widać niewielką wyspę (fot. 57) – to Grajewska Kępa, zwana też **Wyspą Francuską i Wyspą Miłości**. Z tym niewielkim skrawkiem lądu wiąże się pewna **legenda**. Jest to opowieść o dwóch francuskich żołnierzach napoleońskiej Wielkiej Armii, którzy pod koniec srogiej zimy 1812/1813 roku dotarli spod Moskwy nad skute lodem mazurskie jezioro. Ostatkiem sił dowlekli się do kępy drzew, tkwiącej w białej pustaci, i padli tu bez czucia. Tak ich znalazła Anorta, piękna dziewczyna z pobliskiej wsi, która wybrała się właśnie na łód po trzcinę. Czulego było dziewczę serca, więc rozpałała ogień, ogrzała przemarzniętych, dała łyknąć gorzałki ze swego podręcznego bukłaczka i obiecała, że wróci. Jako, że Prusacy przestali być właśnie sojusznikiem Napoleona, robiła to w całkowitej tajemnicy. W tajemnicy też, nawet przed koleżankami, zastanawiała się, czy kocha dystyngowanego, choć obdartego, porucznika, czy też jego przystojnego adiutanta. Kiedy lody puściły, podkradała nocą rybacką łódkę, aby podrzucić im trochę jadła i kobiecego ciepła. W tej samej łódce francuscy żołnierze przeprawili się któreś nocy na zachodni brzeg i powędrowali dalej, do swojej utęsknionej, słodkiej Francji. Tajemnica nigdy się nie wydała, choć kiedy Helmutowi z Grajwa zaczęło przechodzić oszolenienie z powodu nagłych i niespodziewanie namiętnych zalotów pięknej Anorty, zaczął się zastanawiać skąd w taki szybki sposób został ojcem niezwykle smagłoskórych i czarnookich bliźniąt. Poszło to w końcu na karb niezwykle słonecznego lata. Dopiero na łożu śmierci wyznała Anorta swoim synom kim był ich ojciec. I to oni, na jego cześć, nazwali wyspę na jeziorze Wyspą Francuską.



Направляємось далі по вул. Варшавській на схід. Необхідно звернути увагу на цікаву ліпнину фронтона однієї з старовинних кам'яниць по правій стороні вулиці (фот. 54). Через хвилинку дійдемо до масивного будинку суду, збудованого в 1865 р. Навпроти стоїть будинок Дому Соціальної Допомоги, який є модернізованою сучасною версією німецького «будинку безтурботної старості» (Feierabendhaus) з 1869 р.

При перехресті вул. Варшавської з вулицями: Героїв Вестерплатте і Водопровідної, височіє пагорб, на якому стоїть давня **Водонагінна Вежа**, споруджена в 1900 р. на зразок готичної замкової башти (фот. 55). Цей об'єкт протягом останнього десятиліття ХХ ст. перестав виконувати свої функції. Тепер колишня водонагінна вежа – це **розкішний оглядовий пункт. З висоти 162 м н. р. м.** можна захоплюватися **пейзажем міста (фот. 56)** і **озера Негоцін**. На південному сході водного простора Негоціна видно невеликий острівець (фот. 57) – це Граєвська Кемпа, яку називають теж **Французьким Островом і Островом Коханья**. З тим невеликим клаптем суші пов'язана певна **легенда**. Це оповідання про двох французьких солдатів наполеонівської Великої Армії, які під кінець суворої зими 1812/1813 року добралися з-під Москви на сковане льодом мазурське озеро. З останніх сил дочували до купи дерев, що стирчали в білій пустці і впали тут же без почут-

тів. Так їх знайшла Анорта, гарна молода дівчина з поблизького села, яка саме вирушила на лід за очеретом. Дівоче серце було чутливе, отже розпалила вона вогонь, відігріла змерзлих, дала ковтнути горілки зі своєї підручної пляшечки і пообіцяла, що повернеться. Оскільки, пруссаки перестали бути союзниками Наполеона, то робила все у повній таємниці. В таємниці, навіть перед колежанками, задумувались, чи кохає вихованого, хоча й обдертого, поручника, чи його гарного ад'ютанта. Коли зійшов лід, вночі підкрадалася рибацьким човном, щоб підкинути їм трошки їжі і жіночого тепла. В тому самому човні переправились однієї ночі французькі солдати на західний берег і помандрували далі, до своєї млюсної і солодкої Франції. Таємниця так ніколи і не відкрилась, хоча коли Гельмуту з Граєва пройшло приголомшення з приводу раптових і несподівано пристрасних залицянь прекрасної Анорти, він почав міркувати як він так швидко став батьком надзвичайно зasmagliх і чорнооких близнюків. В кінці-кінців то списали на користь незвичайно сонячного літа. Тільки на смертному ложі Анорта зізналась своїм синам, ким був їх батько. І це вони, на його честь, назвали острів на озері Французьким Островом.



Legenda ta doczekała się materialnego znamienia w 1997 r. Giżycko zaprzyjaźniło się wówczas z francuskim departamentem Loire-et-Cher, a francuscy przyjaciele ufundowali tablicę pamiątkową, którą zainstalowano na wyspie.

W jednej ze szczytowych kondygnacji Wieży Ciśnień mieści się przytulna kawiarenka (**fot. 58**), eksponowane tu są też liczne archiwalia, dotyczące historii miasta i jego mieszkańców. Za wyniosłą wieżą przycupnęła mała cerkiewka prawosławna (**fot. 59**), w której modlą się giżyccy wierni wyznania.

Podążamy dalej ul. Warszawską, mijając po lewej stronie dawne żeńskie liceum wybudowane w 1907 r. (obecnie gimnazjum). Następnie docieramy do ceglanego parkanu, który odgradza od ulicy obszerne zabudowania giżyckiego **szpitala powiatowego**. Ten położony w głębi założenia parkowego, stylizowany na neogotyck, **imponujący zespół budynków**, opatrzony strzelistą wieżyczką, został uroczystie otwarty w 1910 r. przez najmłodszego syna cesarza Niemiec – księcia **Joachima von Hohenzollerna**, jako zakonny dom pomocy medycznej „Bethania”.

Za posesją szpitala kończy się ul. Warszawska, rozwidlając się w ul. Suwalską i ul. Białostocką. Przy ul. Białostockiej, stoi zgrabna bryła cerkwi grekokatolickiej (**fot. 60**). W ramach realizowanej w 1947 r. akcji „Wisła” w Giżycku i okolicach osiedlono dużą ilość przymusowych przesiedleńców pochodzenia ukraińskiego z południowo-wschodnich powiatów Polski. Większość z nich była wyznania grekokatolickiego, ale do zmian polityczno-ustrojowych 1989 r. nie miała większych możliwości manifestowania odrębności swojej wiary i tradycji. Dopiero pod koniec lat 90-tych zbudowano w Giżycku **cerkiew grekokatolicką**, w której oprócz nabożeństw odbywają się też **Międzynarodowe Koncerty Muzyki Cerkiewnej**, gromadzące renomowanych artystów polskich i zagranicznych. Misterny ikonostas cerkwi jest dziełem artysty snycerza Jana Płońskiego, zaś umieszczone w nim ikony są pędzla Katarzyny Waraksy. Do cerkwi przylega Skwer Dubieński nazwany na cześć wieloletniej współpracy Giżycka z miastem partnerskim Dubno na Ukrainie.





60



Ця легенда дочекалась своєї об'єктивізації в 1997 р. В цей час Гжицько стало побратимом французького департаменту Луар і Шер, а французькі друзі спонсорували меморіальну дошку, котру встановили на острові.

На одному з горішніх поверхів Водонагнітної Вежі (фот. 58) знаходиться затишна кав'ярня, в якій експонуються численні архівні матеріали, що стосуються історії міста і його мешканців. За високою баштою примостилася маленька православна церквівка (фот. 59), в якій моляться мешканці Гжицьку цього віровизнання.

Прямуємо далі вул. Варшавською, минаючи з лівої сторони колишній жіночий ліцей, збудований в 1907 р. (тепер – гімназія). Далі доходимо до цегельного паркану, котрий відгороджує від вулиці просторі забудови гжицької **повітової лікарні**. Цей схований в глибині парку, стилізований під неоготику, **імпозантний комплекс будинків**, забезпечений стріловидною башточкою, був урочисто відкритий в 1910 р. в якості орденського дому медичної допомоги „Bethania”, наймолодшим сином цісаря Німеччини – князем **Йоахимом фон Гогенцоллерном**.

За посесією лікарні закінчується вул. Варшавська, розходячись у вул. Сувальську і вул. Бялостоцьку. На вул. Бялостоцькій стоїть вишукана греко-католицька церква (фот. 60). В рамках реалізованої в 1947 р. операції «Вісла» в Гжицьку і околицях оселили велику кількість вимушених переселенців українського походження з південно-східних повітів Польщі. Більшість з них була греко-католицького віровизнання, але до змін політичних і устрою 1989 р., вони не мали можливості декларувати свої релігійні і традиційні відмінності. Тільки в кінці 90-х років в Гжицьку збудували **греко-католицьку церкву**, в якій окрім богослужінь відбуваються **Міжнародні Концерти Церковної Музики**, які збирають популярних польських і закордонних артистів. Майстерний іконостас церкви є твором митця-різьбяря Яна Плоньського, а уміщені в середині ікони – пензля Катажини Варакси. До церкви прилягає Дубенський Сквер названий в честь багаторічної співпраці Гжицька з містом-партнером Дубном з України.

Po zwiedzeniu cerkwi kierujemy się w lewo ul. Staszica. Po drodze napotkamy wielkopłytkową sypialnię miasta, pobudowaną w latach 70. ubiegłego stulecia jako Osiedle XXX-lecia PRL. Przemierzając na wprost owe, obecnie pokolorowane trochę i przystrojone zielenią, kubistyczne formy, dotrzemy do nowoczesnych boisk rekreacyjnych i **krytego lodowiska**, które ma m.in. służyć przywróceniu sportowych **tradycji łyżwiarских miasta**. Nieco dalej, obok kościoła św. Anny, należy skręcić w prawo, aby po kilkudziesięciu metrach wejść w rozpoczynający się po lewej stronie ciąg **zabytkowej Alei Lipowej (fot. 61)**. Ta wysadzana gęsto lipami aleja, wiodąca od szosy węgorzewskiej do Lasu Miejskiego, została w znacznej części zniszczona podczas rozbudowy Osiedla XXX-lecia. Pozostał około 800-metrowy fragment, przecięty giżycką obwodnicą.

**Las Miejski** to ponad 60-hektarowy obszar leśny, położony u północno-wschodnich granic miasta. Było to tradycyjne miejsce wypoczynku mieszkańców Giżycka, którzy w niedzielę wybierali się całymi rodzinami, aby odpocząć na łonie przyrody. Niegdyś w północno-zachodniej części lasu, już za szosą węgorzewską, oczekiwała na gości wspaniała atrakcja – na Wzgórzu Wilhelma stała 20-metrowa wieża widokowa (**fot. 62**), której galeria znajdowała się na wysokości 190 m n.p.m. Odwiedzający Lötzen na początku XX w. polski podróżnik i geograf – Mieczysław Orłowicz, tak pisał o niej w swoim przewodniku:





Після відвідин церкви направляємось ліворуч вул. Сташиця. По дорозі зіткнемося з крупнопанельною спальнею міста, збудованою в 70-х роках минулого століття як Мікрорайон ХХХ-ліття ПНР. Проходячи прямо через ці, тепер трошки розфарбовані і прикрашені зеленню, кубістичні форми, дійдемо до сучасних рекреаційних спортивних майданчиків і **критої ковзанки**, яка має служити, зокрема, поверненню спортивних **традицій ковзанярського міста**. Трошки далі, біля костелу св. Анни, слід повернути праворуч, щоб за кільканадцять метрів увійти у старовинну **Липову Алею (фот. 61)**, яка розпочинається ліворуч. Ця густо обсаджена липами алея, яка веде від венгожевського шосе до Міського Лісу, була в значній мірі знищена під час будівництва Мікрорайону

ХХХ-ліття. Залишився близько 800-метровий фрагмент, перерваний гіжицькою окружною дорогою.

**Міський Ліс** – це понад 60-гектарна лісова територія, розташована біля північно-східних границь міста. Це було традиційне місце відпочинку мешканців Гижицьку, котрі в неділі вирушали цілими родинами, щоб відпочити на лоні природи. Колись, в північно-західній частині лісу, вже за венгожевським шосе, на гостей чекала прекрасна атракція – на Узгір'ю Вільгельма стала 20-метрова оглядова вежа (**фот. 62**), галерея якої знаходилась на висоті 190 м н. р. м. Польський мандрівник і географ, Мечислав Орлович, відвідавши Льютцен на початку ХХ століття, так писав про вежу у своєму путівнику:



Z wieży widać dookoła obszar 60 km kw., a widok obejmuje całą wschodnią część Mazur, widoczną stąd jak gdyby na mapie. U stóp leży Lec (Giżycko) i jezioro Niegocin, a dalej na północ jezioro Mamry, za którym z lasu wynurzają się czerwone dachy pałacu w Steinort (Sztynorcie), na południe widok sięga po Wydminy, na wschód poprzez ogromne lasy aż do Wzgórz Goldapskich i Szeskich.

W pobliżu wieży widokowej znajdowała się stylowa gospoda „Waldschlösschen” (Leśny Zameczek). Obecnie tych atrakcji Lasu Miejskiego już nie ma, ale staraniem Nadleśnictwa Giżycko odtworzono **wypoczynkowo-rekreacyjną** rolę tego miejsca, poszerzając ją również o walor edukacyjny. Nad istniejącymi nadal stawami (fot. 63) zbudowano **pomost z zadaszoną galerią wypoczynkową**, a na brzegu powstało miejsce do urządzania **ognisk i grillowania**.

Wiosną odbywają się tutaj sławetne giżyckie majówki, latem – Biesiada Wileńska, gromadząca giżycczan kresowego pochodzenia i ich potomków, a zimą las stanowi idealną scenę dla **kuligów (fot. 64)**. W głąb lasu prowadzi **ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza**, ukazująca ciekawe aspekty leśnego życia. Nad największym **leśnym stawem** znajdują się też pozostałości pomnika żołnierzy 82. Pułku Artylerii Polowej, poległych podczas I wojny światowej. Do połowy XIX w. Las Miejski nazywany był Dębowym Lasem z powodu rosnących tutaj wiekowych dębów. W północno-zachodniej części lasu zachowało się kilka z nich w tym najstarszy, liczący ponad 640 lat dąb „Wojciech” (fot. 65). Opodal tego pomnikowego drzewa znajduje się **Izba Przyrodniczo-Edukacyjna „Quercus”** z licznymi, ciekawymi eksponatami.



З вежі видно довкола територію 60 км<sup>2</sup>, а вид охоплює цілу східну частину Мазур, видна звідти як на мапі. В півніжжю лежать Лець (Гжицько) і озеро Негоцін, а далі на північ озеро Мамри, за котрим з лісу виринають червоні дахи палацу у Стейнорт (Штинорті), на півдні краєвид досягає Видміни, на схід через величезні ліси аж до Узгір'їв Голдапських і Шеских.

Поблизу оглядової вежі знаходився стильний постійний двір „Waldschlösschen” (Лісний Замокочок). Тепер тих атракцій Миського Лісу вже немає, але зусиллями Надлісництва Гжицько відкрито **відпочинково-рекреаційну роль** цього місця, розширюючи її також на освітні цінності. На існуючих і далі ставах (фот. 63) збудовано **поміст з криною відпочинковою галереєю**, а на березу виникло місце для влаштування **огнищ і грилю**.

Весною тут відбуваються прославлені гжицькі маївки, літом – Віленський Банкет, який збирає мешканців Гжицька, що походять з кресів і їх нащадків, а зимою ліс стає ідеальною сценою для **санних потягів** (фот. 64). В глибину лісу в'ється **дидактично-природничка стежка**, яка демонструє цікаві аспекти лісного життя. На найбільшому **лісному ставі** знаходяться теж залишки пам'ятника солдатам 82 Полку Польової Артилерії, які загинули тут під час Першої світової війни. До середини XIX ст. Миський Ліс називали Дубовим Лісом з приводу вікових дубів,

що тут росли. В північно-західній частині лісу збереглося кілька з них, в тому числі найстаріший дуб «Войцех» (фот. 65), якому налічується понад 640 років. Оподалік того пам'ятного дерева знаходиться **Природничо-Навчальна Палата «Quercus»** з численними цікавими експонатами.



63



65

59

## BIBLIOGRAFIA / БІБЛІОГРАФІЯ

**Białuński Grzegorz** – „**Osadnictwo regionu wielkich Jezior Mazurskich od XIV do początku XVIII wieku – starostwo leckie (giżyckie) i ryńskie**”, Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie, Olsztyn 1996

**Biskup Marian, Labuda Gerard** – „**Dzieje Zakonu Krzyżackiego w Prusach**”, Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1988

„**Feste Boyen. Pismo Towarzystwa Miłośników Twierdzy Boyen**” – pod redakcją Grzegorza Białuńskiego, zeszyt nr 8/2005 wydany przez Towarzystwo Miłośników Twierdzy Boyen w Giżycku

**Jackiewicz-Garniec Małgorzata, Garniec Mirosław** – „**Zamki państwa krzyżackiego w dawnych Prusach**”, Studio Wydawnicze ARTA, Olsztyn 2006

**Kossert Andreas** – „**Mazury – zapomniane południe Prus Wschodnich**”, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2004

**Kruk Erwin** – „**Warmia i Mazury**”, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2003

**Kuczkowski Wojciech** – „**Szlak Wielkich Jezior Mazurskich**”, Wydawnictwo „Fenix editions”, Warszawa 1993

„**Lötzen. Stadt und Kreis**” – praca zbiorowa pod redakcją Erwina Horna, Rautenberg Verlag, Leer 1989

„**Masovia. Pismo poświęcone dziejom Mazur**” – pod redakcją Grzegorza Białuńskiego, tomy 1/1997 i 2/1999 wydane przez Archiwum Mazurskie przy Stowarzyszeniu „Wspólnota Mazurska”

w Giżycku oraz tom 9/2006 wydany przez archiwum Mazurskie i Towarzystwo Miłośników Twierdzy Boyen w Giżycku

„**Mazury. Słownik stroniczy, ilustrowany**” – praca zbiorowa pod redakcją Waldemara Mierzwy, Baobab – Warszawa, Retman – Dąbrówno 2008

„**Mazurzy. Tradycja i codzienność**” – praca zbiorowa pod redakcją Andreeasa Kosserta, WK „Borussia”, Olsztyn 2002

**Okulicz-Kozaryn Łucja** – „**Dzieje Prusów**”, Wydawnictwo „Leopoldinum”, Wrocław 1997

**Orłowicz Mieczysław** – „**Ilustrowany przewodnik po Mazurach Pruskich i Warmii**”, Agencja Wydawnicza „Remix”, Olsztyn 1991

**Polański Roman** – „**Roman**”, Wydawnictwo Polonia, Warszawa 1989

**Sakson Andrzej** – „**Mazurzy – społeczność pogranicza**”, Instytut Zachodni, Poznań 1990

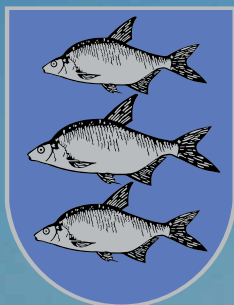
**Toeppen Max** – „**Historia Mazur**”, Wspólnota Kulturowa „Borussia”, Olsztyn 1995

**Trincker Ernst** – „**Kronika gminy leckiej (giżyckiej)**”, Wydawnictwo Mazurskie, Giżycko 1997

**Wakar Andrzej, Willan Tadeusz** – „**Giżycko – z dziejów miasta i powiatu**”, Wydawnictwo „Pojezierze”, Olsztyn 1966

## ZDJĘCIA / ΦΟΤΟΓΡΑΦΙΪ

Archiwum UM Giżycko, [www.wieza-gizycko.pl](http://www.wieza-gizycko.pl), Krzysztof Butkiewicz,  
Łukasz Oganowski, Wojciech Marek Darski, Bohdan Makowski,  
Marcin Harasymenko, Małgorzata Kulas – Szyrmer, Ewelina Chmielewska,  
Wojciech Stawicki, Filip Stawicki, Kamil Domysławski, CPIIT w Giżycku,  
Adrian Mielnik, Patryk Boguszewicz, Krzysztof Nowosielski, Janusz Pilecki,  
Jolanta Piotrowicz, MCŻITW, Marcin Olszewski, Włodzimierz Marciniak,  
Leszek Klimaszyk, Jarosław Krajewski, PZŻN



Urząd Miejski w Giżycku, Wydział Promocji    fax +48 87 429 30 71  
Уряд міста Гіжицько, Відділ Промоції    e-mail: [promocja@gizycko.pl](mailto:promocja@gizycko.pl)  
al. 1 Maja 14, 11-500 Giżycko    [www.gizycko.pl](http://www.gizycko.pl)  
tel. +48 87 7324 137

Publikacja wydana na zlecenie Urzędu Miasta Giżycko  
На замовлення Відділу Промоції Уряду Міста в Гіжицьку

Autor / Автор: Wojciech Marek Darski  
Opracowanie: Wydział Promocji Urzędu Miejskiego w Giżycku  
Опрацювання: Відділ Промоції Уряду Міста в Гіжицьку

Wydawca / Видавництво: Garski Multimedia

Projekt i DTP / Графічне опрацювання: Marcin Pokoński

# LEGENDA ЛЕГЕНДА

- |   |   |   |  |   |  |
|---|---|---|--|---|--|
|   | Informacja turystyczna<br>Туристична інформація |   | Szpital, przychodnia lekarska<br>Больница, швидка допомога |   | Kemping<br>Кемпінг                                     |
|  | Hotel, pensjonat<br>Отель, пансіон              |  | Apтека<br>Аптека   |  | Wypożyczalnia rowerów<br>Прокат велосипедів            |
|  | Plaża, kąpielisko<br>Пляж, купальня             |  | Poczta<br>Пошта  |  | Wypożyczalnia kajaków<br>Прокат байдарок               |
|  | Restauracja<br>Ресторан                         |  | Stacja benzynowa<br>Заправна станція                       |  | Plac zabaw<br>Дитячий майданчик                        |
|  | Most obrotowy<br>Поворотний міст                |  | Supermarket<br>Супермаркет                                 |   |  |
|  | Parking<br>Автостоянка                          |  | Cmentarz<br>Кладовище                                      |  | Historyczne Giżycko<br>Історичне Гіжицько              |
|  | Wieża widokowa<br>Оглядова вежа                 |  | Kościół, Cerkiew<br>Церква католицька, православна         |  | Między giżyckimi jeziorami<br>Між гіжицькими jeziorami |
|  | Ulica jednokierunkowa<br>Односторонній рух      |  | Sala sportowa<br>Спортивний зал                            |  | Giżycko z góry<br>Гіжицько з гóry                      |



Warmia i Mazury regionem zjednoczonej Europy  
Вармія і Мазури як регіон об'єднаної Європи



**PROGRAM REGIONALNY**  
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**UNIA EUROPEJSKA**  
EUROPEJSKI FUNDUSZ  
ROZWOJU REGIONALNEGO



Publikacja dofinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego  
w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013  
Egzemplarz bezpłatny

Публікація дофінансована із засобів Європейського Фонду Регіонального Розвитку  
в межах Регіональної Операційної Програми Вармія і Мазури на 2007-2013.  
Безкоштовний примірник

ISBN: 978-83-934870-4-2